

תוכן עניינים לשאלון מס' 3

- 1 תוכן עניינים לדפים.
- 2 - 4 תכנית פעילות על 3 שנים שקדמו לשנת ההערכה.
- 5 הצהרת וחתימת מנהל המכון.
- 6 תוכן מפורט לספר טובת מראה.
- 7 חשיבותו ללומדים של הספר טובת מראה.
- 8 שער הספר טובת מראה.
- 9 עמוד שמופיע שם המכון שביצע הפעילות ושם החוקר שעבד על הספר.
- 10 - 12 תוכן עניינים של טובת מראה.
- 13 - 15 צילום של 6 עמודים מהספר טובת מראה.
- 16 תוכן מפורט לספר המגיד ממקנס חנוכה - פורים.
- 17 חשיבות וללומדים של המגיד ממקנס חנוכה - פורים.
- 18 שער הספר של המגיד ממקנס חנוכה - פורים.
- 19 עמוד שמופיע שם המכון שביצע הפעילות ושם החוקר שעבד על הספר.
- 20 - 24 תוכן עניינים של המגיד ממקנס חנוכה - פורים.
- 25 - 29 צילום של 5 עמודים מהספר המגיד ממקנס חנוכה - פורים.
- 30 תוכן מפורט של הספר תורת יעקב וספר טוב טעם.
- 31 חשיבותו ללומדים של הספר תורת יעקב וספר טוב טעם.
- 32 שער הספר תורת יעקב וספר טוב טעם.
- 33 עמוד שמופיע שם המכון שביצע הפעילות ושם החוקר שעבד על הספר.
- 34 - 35 תוכן עניינים של הספר תורת יעקב וספר טוב טעם.
- 36 - 40 - צילום של 5 עמודים של הספר תורת יעקב וספר טוב טעם.
- 41 פירוט עבודת המכון בקשר לספר המגיד ממקנס, תורת יעקב וטוב טעם, וטובת מראה.

תוכנית פעילות על 3 השנים שקדמו לשנת ההערכה *

החל מ 1 בינואר 2019 ועד 31 בדצמבר 2021

* בהתאם ל"תיקון רחב להקדמת שנת ההערכה" (מבחנים לחלוקת נספי תמיכות של משרד התרבות והספורט במסגרת חובות לשנת התמיכות 2024) שמקדם משרד התרבות בימים אלה

פרטו את הפרסומים / מאגרי מידע / אמצעים יישומיים וכו' שהוצאו לאור על ידכם בשנים האמורות מעלה.

יש לציין פעילות מחקרית שיצאה לאור ע"י המכון בלבד (שם המכון מופיע על הפרסום כמוצא לאור ובעל הזכויות הבלעדית).

לגבי הטור בו אתם מתבקשים לציין את שמות החוקרים שעבדו על המחקרים:

א. חובה לציין פעילות מחקרית שהתבצעה ע"י חוקרי המכון בלבד. יודגש, כי בשאלון זה יש לרשום גם שמות חוקרי המכון המופיעים על הפרסום שיצא לאור, אף אם אינם עובדים במכון כיום (- נא לציין כוכבית (*) ליד שמם).

ב. חובה לציין שם מלא (משפחה ופרטי) של כל החוקרים ע"פ סדר הא"ב.

ג. שמות החוקרים המופיעים בשאלון זה – חייבים להופיע גם בפרסום עצמו. חייבת להיות התאמה מוחלטת בין שמות החוקרים המופיעים בשאלון, לבין שמות החוקרים בפרסומים.

ד. אין להוסיף תארים כלשהם לשמות החוקרים באף אחד מן השאלונים השונים (על מנת למנוע פגיעה בבודס של החוקרים, בכתרות הטבלאות המתייחסות לשמות החוקרים מופיע התואר 'רבים', המתייחס לכל החוקרים הרשומים בטבלה).

חובה למלא מספר קטלוגי של הספר כפי שמופיע בספרייה הלאומית.

חובה למלא תאריך מדויק של הוצאה לאור של הפרסומים המוצגים: חודש ושנה עבריים ולועזיים. סדר רשימת הפרסומים יהיה מהתאריך המאוחר ביותר של יציאתם לאור – לתאריך המוקדם ביותר של יציאתם לאור.

ניתן כמובן להוסיף שורות לטבלאות, בעת הצורך, אך אין לשנות את מבנה הטבלה!

יש למלא את הטבלה ונספחיה באופן מדויק, מקצועי ומפורט, ולחתום בסופה, במקום המיועד לכך (סוף עמוד 3)!

[illegible]

חובה לצרף לכל פרסום המופיע בטבלה את המסמכים הבאים; יש לסמן ✓ במשבצות הבאות:

- ☒ צילום עמוד שער.
- ☒ צילום עמוד בו מופיע שם המכון שביצע את הפעילות המחקרית והוצאה לאור ובעל הזכויות הבלעדי.
- ☒ צילום עמוד תוכן העניינים.
- ☒ צילום עמוד מתוך הספר, בו מופיעים שמות המתברים (החוקרים) שעבדו על הפרסום.
- ☒ צילום **חמישה** עמודים מתוך הספר.
- ☒ פירוט נרחב של התוכן המפורט לכל פרסום.
- ☒ פירוט תרומתו למחקר התורני ולציבור הלומדים.
- ☒ פירוט עבודת המכון בהקשר לכל פרסום (עבודה מקורית, עצמאית, פילולגית, פענוח וחקר כתב יד, חשיפת מקורות, ההדדה וביאורים).

הריני מצהיר בזאת על נכונות הפרטים שמולאו בטבלה, ועל צירוף כל הנספחים המבוקשים

חתימת מנהל המכון

שם מנהל המכון יהואל אביטבול

תוכן מפורט לספר טובת מראה

הספר **טובת מראה** נכתב על ידי רבי רפאל אוחנא זצ"ל שנולד במקנאס שבמרוקו בשנת תר"י (1850) ועלה לאחר מכן לטבריה בשנת תרכ"ה (1865) לאחר שהתייתם מאביו, ונפטר בשנת תרס"ב (1902) ונקבר בצפת.

הספר נדפס לראשונה בשנת תרנ"ז (1897) בירושלים על ידי המחבר.

הספר כולו נכתב בשבח העיר טבריה ותורת רבי מאיר בעל הנס. מביא את עיקר מאמרי חז"ל על טבריה ומפרש אותם ומחדש בהם חידושים. וכן דן על תורתו וקדושתו של רבי מאיר בעל הנס. אין ספק כי הערצה הרבה שיש ליהודי מרוקו וכן ליהודי בוכרה לרבי מאיר בעל הנס, הוא בזכות המחבר והספר הזה.

החוקר הרב רבי משה פרץ עשה עבודה נפלאה בספר הזה שכולל מראה מקומות חלוקה לקטעים וכותרות, וכן הערות מחכימות על כל הספר.

כמוכן יש מבוא נפלא על תולדות המחבר, שהיה שד"ר בעיקר בארצות עירק ובוכרה, שם בבבל נפגש עם רבי יוסף חיים מבגדד - הבן איש חי.

חשיבותו ללומדים של הספר טובת מראה

הספר טובת מראה מדבר על חשיבותה וקדושתה של העיר טבריה, ושל רבי מאיר בעל הנס.

בספר יש מאות מאמרי חז"ל על טבריה ורבי מאיר בעל הנס, עם פירושי היחודיים של המחבר רבי רפאל אוחנא. וכל מי שירצה לחקור וללמוד את נושא קדושת העיר טבריה שהיא אחת מארבעת הערים הקדושות שבארץ ישראל, ימצא כאן הרבה מאוד חומר.

וכן רבי מאיר בעל הנס שהיו בכל תפוצות ישראל וביחוד בארצות מרוקו וטורקיה ובוכרה, נודרים נדרים לזכותו, ומצליחים בעסקיהם, מופיע כאן סגולתו ומעשים אמיתיים על הצלחות אלו.

כל הלומד על רבי מאיר בעל הנס ימצא כאן חומר רב וייחודי שאין בשום מקום אחר.

המכון על ידי הרב משה פרץ עשה עבודה נפלאה עם מאות הערות ומראה מקומות לכל ציטוט שהביא הרב, והספר קיבל פנים חדשות לגמרי, כמו תוכן ענינים מפורט.

ספר טובת מראה

בשבח

עיר הקודש **טבריא** תוב"ב
ומאמרי חז"ל המדברים בה
ושמות חכמינו הקבורים בה
וביאורים ופירושים הקשורים להם

חברו

הגאון רבי רפאל אוחנא זצ"ל

יליד מכנאס - מרוקו
(תר"י - תרס"ב 1850 - 1902)

נדפס לראשונה בירושלים תרנ"ז
ועתה יוצא לאור בתוספת הערות ותוספות רבות

מאת ע"ה **משה פרץ** ס"ט

נין ונכד להרב המחבר זיע"א

ע"י

הספריה הספרדית

ירושלים תשפ"א

רבי רפאל אוח
שהתייתם בהיותו ו
יחד עם זקנו רבי יד
כדי לדאוג לנכדו ה
כך היה מקובלו
ע"י אחד מקרוביו,
היו מטפלים בו וד
עד שיגדל להיות ו
שהיו משקיעים בב
מוכרחים להחזיר
ויראת שמים.

היו גם הרבה ו
היתומים, על אף ד
שיגדלו בתורה ויר
כשהם יראים ושל
כך שמענו על שני
לתפארת ושימוש
וכך גם רבי יהו
עמו את נכדו לטב
שמגדלים בו תלמ
רפאל לצפת, ונפט

1 בכתבת חלק ממ
הרב קוק, תשסב.

בסיועם דשמיא

כל הזכויות שמורות
למכון בני ישראל ע"י רון מרדכי כהן
ירושלים

רה"ב: דרכים (דוד) 4 ירושלים
02-5372265
km.sclanad@gmail.com

עורך ראשי: הרב משה פרץ

הספר נמכר על מנת שלא יעשה בו שימוש
שלא בדיון, ושארית ישראל לא יעשו עולה.

הפסטה והזמנות:
"הספריה הספרדית"
רחוב דוד 4 (הבוכרים) ירושלים
טל. 02-5372265 פקס. 02-5362093
www.wslibrary.net

רארות והערות יתקבלו בברכה:
בת.ד. 41241 ירושלים. פקס: 02-5362093

תוכן העניינים

מותי טבריה עתידין לקום בתחית המתים מ' שנה קודם כל העולם	ז
הגאולה מתחלת מטבריה.....	יא
חמי טבריא.....	יז
טבריה רומזת למדת הוד.....	כא
ים כנרת הוא חלק נפתלי.....	כא
אפילו ריקנין שבה מלאים מצות כרמון.....	כג
באר מרים גנוז תוך ים כנרת והוא מסוגל לרפואה.....	כו
אנשי טבריה מזניסין שבת מבעוד יום	כט
פורים קטן שעושים בטבריה יום ד' כסליו.....	לא
פורים קטן שעושים בטבריה יום ז' אלול.....	מוז
בית הכנסת של יהושע בן נון ושל כלב בן יפונה.....	נג
תליסר בי כנישתא דהוו בטבריא ומקום ביני עמודי.....	נח
מבצר של שלמה המלך היה בטבריה.....	ס
עובדא דאותו זקן שהיה נוטע כרמים של תאנים בטבריה.....	סא
כיצד כותבין שם טבריא בגט באל"ף לבסוף או ה"א.....	סג
מודבר דיתער מלכא משיחא בארעא דגליל והיינו טבריא.....	סט
שבח טבריה והרבנים היושבים בה.....	עב
כמה יש מטבריא לצפורי.....	עד
כבוד השבת העושים בעיר הקודש טבריה.....	עד
דין קרבן פסח שבישלו בחמי טבריא.....	עה
למה פירות גינוסר וחמי טבריא אינן בירושלים.....	עט
חמי טבריא שהיה בימי התנאים וגם בזמן יעקב אבינו.....	פ
מצבת קבורת רבי מאיר בעל הנס.....	פא

ג טובת תוכן העניינים מראה

מעשה בפונדקי שהיה רוצה ללסטים את רבי מאיר ..... קלט
מדבר על רבי מאיר שהיה בספינה והייתה מטרפת בים..... קמא
אין הקב"ה מקבל אותנו בתשובה, הרי קי"ל מלך שמחל על כבודו אין
כבודו מוחל..... קמב
רבי מאיר ושלמה המלך שקולים הם, כי רבי מאיר הוא בחינת רפא. קמג
מדבר על רבי מאיר שהוא ניצוץ מנ"ש
ועובדא דהנהו כי תרי דאגרי בהו שטן כל ערב שבת..... קמז
ר' יוסי בר תחליפא היה מנהגו שברחא דר' מאיר קמי צפרא ושעם לפנה
נקרא שמו ר' נחמיה..... קמח
רבי מאיר היה ניצוץ משה רבינו מצד מנ"ש שר הפנים..... קמט
יוסף הצדיק ומנ"ש שר הפנים ורבי מאיר כולם בחינת נשמה אחת.. קנא
ר' מאיר למד תורה מאלישע אחר..... קנב
גידון קיסר נתמיר ויצא ממנו ר' מאיר..... קנז
ענין המוחלוקת שהיה בין ר' מאיר ור' נתן עם רשב"ג..... קנח
ר' מאיר היה חולה במעיין ולא רצה לשרוף לו יין ושמן שלא לעבור על
דברי חב"ד..... קסא
מקלו של ר' מאיר היה מולמד לאדם דעת..... קסב
רבי מאיר הוא בחינת אברהם אבינו..... קסג
רבי מאיר רמון מצא תוכו אבל וכו'..... קסד
קסט
מעשה באחות ברוויה..... קע
נהר פרת רומז לרבי מאיר..... קעב
שבט אשר רומז לבינה ולמאליה לכן נרמז בו רבי מאיר..... קעה
אליעזר עבד אברהם הוא בחינת מנ"ש שר הפנים ובחינת רבי מאיר.. קעז
ר' מאיר היה מדבר עם אלישע אחר ואמר לו חזור כך..... קעח
צריך לומר אלהא דמאיר עניי שתי פעמים..... קפא
נהגו לשרוף בגדים יקרים כליל פסח שני לכבוד ר' מאיר..... קפג
כשעת פטירת ר' עקיבא היה מאריך באחד..... קפד

ב טובת תוכן העניינים מראה

עיר הקודש טבריא, כיצד היתה מקודם ולמה נקראת טבריא..... פג
טבריא נקראת ארץ ועליה נאמר "ארץ אשר אבניה ברוץ"..... פז
טבריא היא עיר מולדת רבינו הקדוש..... פט
בענין נדרים ונדבות שנודרים לע"ע רבי מאיר בעל הנס..... צ
דבמי טבריא ת"ץ היו בקיאות בהכמות הדקדוק..... צב
היושבים בטבריא וזיזים הם..... צג
טעם לשבח להללות רבי מאיר בעל הנס זיע"א ביום פסח שני..... צד
עוד טעם לישבח להללות רבי מאיר בעל הנס בפסח שני..... קב
עוד טעם להג"ל..... קג
שני טעמים להללות רבי מאיר בעל הנס ביום י"ד באייר..... קד
עוד טעם להללות רבי מאיר בעל הנס בפסח שני..... קה
עוד טעם להג"ל..... קו
עוד טעם להג"ל..... קט
טעם להללות רבי מאיר כליל פסח שני שהוא כ"ט לנ"שמונים..... קט
טעם למה שתקנו הראשונים לכתוב להשר"ר ב' כוללות..... קיא
יקר שהדותא על קבורת רבי מאיר בעל הנס בטבריא..... קיב
מדבר על ר' מאיר שאמר דא משיחכו דידכו וכו'..... קיז
ר' מאיר היה סופר טוב ומנוכח יפה עינים וטוב רואי..... קיח
כיצד השיגוים בתורתו של ר' מאיר..... קיט
המציטער על סדורותיו ידליק נר לע"ע רבי מאיר בעל הנס..... קכד
רבי מאיר ור' עקיבא היו בני גרים..... קכה
עובדא דהיא אשה שהיתה שומעת דרוש מפני רבי מאיר בבית הכנסת
של טבריא..... קכז
עובדא דרבי מאיר שהלך לפדות אחות ברוויה..... קלא
קל"ב..... קלב
אין בדרון של רבי מאיר כמותו..... קלג
רבי מאיר בדיק בשמא..... קלד

שני חייו של הרמב"ם.....	רמא
כמה היו שני חייו של הרמב"ם.....	רמב
רבי אמי ורבי אסי והרב של"ה קבורים בטבריא.....	רמז
רבי חייא וכוני ורב המנונא סבא ורב חונא ריש גלותא קבורים בטבריא כמה	רמו
למה נקרא שמו ר' חייא הגדול ור' חייא רבך.....	רמו
טעם למה נקרא שמו רבי חייא.....	רמו
כינוי ר' חייא עלה מר בן ראם לארץ ישראל ועקר כל האלמות.....	רמו
כמה גדולים מעשה ר' חייא.....	רמו
שבת ר' חייא שהיתה נשמנתו למעלה ממדרגת המלאכים.....	רנ
טעם אחד למה נקרא ר' חייא רבך.....	רנא
יאודה והזקנה בני ר' חייא קבורים עם אביהם במערה אחת.....	רנא
רב כהנא ורב ירמיה קבורים בטבריא.....	רנב
ר' יוחנן וריש לקיש קבורים בטבריא.....	רנד
רבנן סבוראי קבורין בטבריא.....	רנה
ר' יצחק נפחא קבור בטבריא.....	רנו
הרב הגדול כמנה"ר חיים אבולעפיא קבור בטבריא.....	רנח
הרב כמנה"ר ר' מנחם מענדיל מוויטעפסק קבור בטבריא.....	רנט
כלה וזלפה ויוכבד וצפורה ואלשבע בת עמינדב קבורים בטבריא....	רס
סומכוס הלמדי רבי מאיר בעל הנס ור' נתן חפוני של רבי מאיר בעל הנס	רסא
הם קבורים בטבריא.....	רסא
רבני דויטבה מאנשי דורנו קבורים בבית החיים בטבריא.....	רסב
שבת משפחת אוחנא.....	רסה

מערות ר' עקיבא בטבריה ומעשה שהיה בדורנו.....	קפט
כשעלה משה למדבר מצאו לר' עקיבא.....	קצב
למה פסקו למות כ"ד אלף תלמידיו ר' עקיבא ביום ל"ג לעומר דקא. קצו	קצו
טעם אחד למה עושים בטבריה הללות ר' עקיבא בל"ג לעומר.....	קצט
טעם אחד למה עושים בטבריה הללות ר' עקיבא בל"ג לעומר.....	קצט
טעם למה שאמר ר' עקיבא שלקו המצריים במצרים ג' מכות.....	רא
מעשה בר' עקיבא שהיה כבוש כבית האסורים.....	רב
טעם שעושים הללות רבי עקיבא בטבריה ביום ל"ג לעומר.....	רז
ר' עקיבא היה כספניה ונשברה וכל גל טרדן לחפור.....	רח
צריך לכתוב במש עקיבא בה"א ולא באל"ף.....	ריב
שישה דברים שנתעשר מהם ר' עקיבא.....	ריז
רבי עקיבא בא מביטרא.....	רכא
ר' עקיבא הוא בחינת תורה שבעל פה.....	רכב
ר' עקיבא היה גבאי עניים.....	רכה
שלח נא ביד תשלח - ביד ר"ע בן יוסף.....	רכט
ברתיה דרבי עקיבא ניצלה מנשיכת הנחש כליל חופתה.....	רכט
ר' קושיא איך ר' עקיבא נפטר ערב יום הכיפורים.....	רל
רבי עקיבא הוא ניצוץ משה רבינו.....	רל
רבן יוחנן בן זכאי קבור בטבריא.....	רלא
כוונת רבן יוחנן בן זכאי שאמר אם למדת תורה הרבה אל תחזיק שובה	רלא
לעצמך כי לכך נוצרת.....	רלא
כוונת רבן יוחנן בן זכאי במשנה הנזכרת.....	רלד
המשה תלמידים של רבן יוחנן בן זכאי.....	רלה
שבת ר' אלעזר בן ערך שמכריו הוא את כולם.....	רלה
רבי שמעון בן נתנאל קבור בטבריא.....	רמו
הרמב"ם קבור בטבריא.....	רמוא

בוקנה רק צדיק שיהיה בן תורה שהם נקראים זקנים, כמו שאמר הכתוב (ויקרא יט) "והדת פני זקן", ופירושו רז"ל (פירושין לב) זה שקנה חכמה, שריא תורה, עכ"ל:

ולפי דברי הרב חסד לאברהם הנזכר אם בן מה חידש לנו רש"י לטו שהביא הרב כפתור ופרח ז"ל הנזכר לעיל. ומה הוא זה שכתב לנו הרב החסיד אמת ליעקב נינו ז"ל שזה הוא חידוש גדול, הלא טובה הארץ כשאר ערי הקודש, ולמה כתב שיקומנו מתי עיר הקודש טבריה ת"ו ארבעים שנה קודם כל העולם, היה צריך לומר קודם מתי חוץ לארץ ותו לא מדי:

ונראה לישב שארץ ישראל בכללותה יקומו בתחיית המתים ארבעים שנה קודם חוץ לארץ, אלא שהתחלת התחיה שבארץ ישראל תנבא"ה תתחיל סמתי עיר הקודש טבריא ת"ו, וכמו שמצינו לרז"ל שאמר שהתחלת המאכל תתחיל מעיר הקודש טבריה ת"ו, וכמו שאכתוב לקמן כס"ד סימן ב' לך נא ראה"ה. אמור מעתה גם שארי בשור שלהם יש להם תועלת זאת שיקומו בתחלת ההחיה עם אנשי משפחתם שבעיר הקודש טבריא ת"ו, וזה הוא חידוש וענין גדול זהו הנראה לעד"ה ליישב:

ומעתה זה אמרו "כי חמת אדם תודך", ר"ל חמת"ו טבריא, ואדם"ה אשר עליו מורדים ומשבחים לשמן המדול מפני שעפדה נגער תחילה קודם כל עפרות תבל. ומתיה חיים תחילה בתחיית המתים, ולא עוד אלא שגם ישאיר"ת חמיות' [פירוש שאר כשר של אנשי חמת זו טבריא], ותחמור לשון חמורה כאשר ידבק האזור על מתני איש וק"ל:

ונראה ליתן טעם שמתחלת התחיה בעיר הקודש טבריא ת"ו, מפני שמתחלת באות ט' שהיא סימנא דחיי, והוא בקדקים לשון חזוהי הקודש פרשת תרומה דף קנ"ב ע"א וז"ל: ט' אהו את דמחירו חייז, בנין כך מאן דחיי ט' בחלמיה סימן טוב הוא ליה וחייז איתקנו ליה, ועל דא בנין דחיה ט' תלייא על גבי ההוא אחר לא שלטא ביה מוותא וכי. תא חיי ט' נהירו דחייז בכל אחר, ועל דא פתח בת קרא כי טוב דכתנב (בראשית א

ממשפחתו קרוב שם בארץ ישראל שיהיה חייב באבלותו, הן איש הן אשה, יש כח ביד הקרוב שהוא אשר בארץ ישראל להחיות אותם שבתוין לארץ. וזה סוד נרמז בפרק המיד נשחט [צ"ל: אלו דברים (פסחים סח), שאמר רז"ל: עתידין הצדיקים שיחיו מתים, שנאמר "כח אמר ה' עוד ישבו זקנים ויקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו", וכתב "ושמות מושענתי על פני הענף". ומה שתולה כח התחיה בקנה ולא בצדקה, הענין הוא כדי לרמוז כל הדר בארץ ישראל נקרא צדיק, כמו שנאמר "ועמד כולם צדיקים" וכי, על כן אמר זקנים ולא צדיקים. אמנם סמולה זו דתחיה אינה תלויה

דברי הרב חסד לאברהם, וכבר שיעקר הדבר שבתוין ארץ ישראל יקומו קודם, יש לזה מקור ברדיוסלבי בלאם (פ"ט ד"ה) דאמר רשב"ל מתי א"י חייז תחילה. ע"ש. ור"ה כב"ר (פ"ט סיני א) ובזהר הקדוש ככמה מקומות. ע"כ [ועי' לרא"ט לנין בירושלמי שלז (כלאים פ"ה ד"ה דף ס"ג, במשנת שמיאל המלך אות א) שבכ"ר י' ל' דא לתיבת תחילה. וגם בפסקתא רבתי (פ"א) ליתא. וגרסא זו יותר נכונה, דלפי נוסחתנו אין כל מקום להקושיא אלא מעתה וכי הפסדו. והרמב"ה שבתעוררו להפסיקתא מעיה, שפלה תחילה שבתוין שלמי וכמדומה היא מהוספה שעל המלך. אבל משום שכתב"י סי' וגם במד"ד כנוסחתנו, לא חסגנו תיבת תחילה בסוגריים. ועי' לרא"ט לנין בפירושו להדיוסלבי (שם ד"ה א"א וכו') מ"ש יבאר קושית אלא מעתה וכי לפי הנוסחא שלפנינו]. גם כס' אמונת התורה (פרק ה) הביא המקורות הע"ל, והאריך לבאר ענין זה. ע"ש. ובס' מוכי יצחק על הירושלמי ח"ב (כלאים פ"ט ד"ה) צ"ל למשל"כ בזה כש"ל תפירת נבי (והריב"ש, ברוש לשכת שופט, דף ע"ה, ע"ה) וע"פ המבואר קובנו כס"ד כספר הזכרון אעלה בתמור (נפוח שם) שאפשר להוסיף על סוף שכתב הרב המוכר ז"ל כס' פרישת ראה (פרשת ויחי על הפסוק וישכבת וגו'. דף לה ע"ה) ור"ל: וקשה, הרי"ל לפי קבוצתם, וכי שייד לומר שנקברו ב' וג' בקבר אחד בתמורה. ואפשר יבא על נכון בהקדם מ"ש הרב חזק"ה וזה"ה בנחל קדומים משום רבינו אפרים ז"ל ע"פ על שם אחדים יקרא בנחלתם, ר"ל בנחלת ס', שהיא א"י אשר היא מלה"ק ב' יום. ע"כ. ועי"ש. ובמנחת אה אען נמי נימא חכ, וקברתו בקבורתו ס', שכל מאווי לקבורת א"י בפני שמות ארץ ישראל הקדמה דמי' בדרשותי כסד"ה ק יפות מרא"ה, לך נא ראה"ה. ע"כ. ולהבואר כאן, זהו אמרו "בקבורת ס'", בקבורת שבה חיים ס' שנה לפני שאר סתי העולם. ואע"ג שצדיקים יעקב דיים מיד כבארת המשיח, וכס"ה ש"ה הריטב"א (משנת ל ע"ה) [ועי' ע"ה בס' העיקרים (פסחיות תפסקת מאמר ד פ"א), ועי' במחברות ורשא וכו' עי' שחל"ש (שם) ובס' חזק"ה כס"ד בדי' לומא העדה ס' ש"ה חזק"ה (פ"ט חזק"ה א) ובס' חזק"ה סופר (שם) ובס' חזק"ה כס"ד בדי' לומא (ה ע"ה)]. מ"מ י"ל דדרך ענה נקט שאין ראוי לחיות אלא אח"כ עם המון העם.

כַּת טוֹבָה מִרְאָה

וְעֵינַי לְעִילָא³⁴ מַה שִׁכְתָּב מִהֲרִידָא ז"ל בָּאוּ דְבָרֵינוּ כְּשֶׁעָר הַחֲצֵר סִימֵן רַפ"א כְּנֹזֵכֶר לְעִילָא. וְעֵינַי בּוֹיָקוּרָא רְכָה פִּרְשָׁה כ"ב (ס"ב), אִמֵּר (ר"י) [תְּנוּחָבֹא אִפִּילָו בְּמִיָּם הַקֵּב"ה עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ, מַעֲשֶׂה בְּמִזְכָּר שְׁחִין אֲחֵר שִׁירָד לְטֹבֹל כְּטַבְרָא, וְאִירֵעָא שְׁעוּתָא וּטְפַת לִיה בְּאִרְהָ שֶׁל מִרְיָם, וְאִסְחִי וְאִתְסִי. פִּירֵשׁ הָרֵיב יִפְה תוֹאֵר, פִּירֵשׁ שִׁצְפֹּתָהּ וְכֹאֵה הַבֵּאֵר עַל פִּנֵּי הַמַּיִם עַד מְקוֹם שֶׁטָּבֵל הָאִישׁ הַדּוּחָא, שֶׁמִּסְוֹגֵל בְּאִרְה שֶׁל מִרְיָם לְרַפְּאֵת הַשְּׁחִין כְּדֹאֲתָא בְּמִשְׁדֵּשׁ שׁוֹהֵבָא הַכֵּל כּוּ כִסּוּף תַּפְּלִית מוֹצֵאִי שִׁבְתָּא³⁵, לְפִי שְׂרַצְצָהּ לְרַפְּאֵת הָאִישׁ הַדּוּחָא אִזְנוֹר שִׁצְוֹנֵפוּ מִי הַבֵּאֵר לִשְׁם. ע"כ³⁶;

אִנְשֵׁי טַבְרָיָה מְבַנְיָסִין שִׁבְתָּ מִבְּעוֹד יוֹם

(ד) מִבְרִיא. אִרְתָּא כְּמִסְכָּת שִׁבְתָּ (דף קיח:). אִמֵּר רַבִּי יוֹסִי וְהָא חָלְקִין מִמְּבַנְיָסִי שִׁבְתָּ כְּמִבְרִיא וּמִמוֹצֵאִי שִׁבְתָּ כְּצִיפָאֵרִי, ע"כ:

אִמֵּר הַמַּחְבֵּר עֵינַי מַה שִׁכְתָּב הָרֵיב הִיד"א ז"ל וְהַבֵּאֵת דְּבָרֵינוּ לְעִילָא (סִימֵן ו'), דְּלִכְּן אִפִּילָו רִיקְנִים שִׁבְתָּ מִלֵּאִים מַצּוֹת כְּרַמּוֹן, וְלִכְּן

מִשְׁם עֵתֵּינֵינוּ לִגְאֵלָא, שְׁאִמְרוּ ז"ל דְּבִזְכוּת שִׁבְתָּ נִגְאֵלִים יַעֲז"ש.

34 כְּסִימֵן הַקּוֹדֵם וְכִסְמֵן ב' ד"ה וְהֵרֵב. וְכִסְ' הַשְּׂקוּדִין (הָאֵשׁ עֲשֵׂה כִּי מִתְעַרְבֶה) כִּי שִׂי"א שְׁחֹרֵב לִשְׁם שֶׁבוּ וְאִחְלָמֵה ז"ל גִּילָה אֶת מִיקוֹם בְּאִרְה שֶׁל מִרְיָם כִּים כְּנֹזֵת וְהַשְּׂקָה מִכְנֵה לִכְבֹּד מִרְה"יִישׁ אִלְשִׁיטֵי נִרְ"ז (מִשְׁחָ"ס קִיבוֹן הַשְּׁבוּת וְשִׁחָ"ס). וְעַ"ז בְּשִׁי"ת אִמְרֹת מִינְשָׁה לִידִי חֲזַ"ל סִימֵן קִדֹּר ד"ה וְכִי שִׁי"כ דִּישִׁירָה) ע"ד רַבִּינֵי יְהוּדָה הַחֲסִיד שִׁנְיֹכֵר שֶׁכֹּפֵר בְּנֵם בְּאִרְה שֶׁל מִרְיָם, וְכֹתֵב עַלִּיז שִׁחָדָא מִזִּירָק. וְעַ"ע כְּזֹת בְּאִמְרוֹת מִינְשָׁה (שֵׁשׁ סִימֵן קִשָּׁה), וְכִשְׁו"ת מִינְשָׁה הַלְלוֹת (תַּנְיָא חֲדָשׁ י"ד סִימֵן רִד"א, וּבְקוֹבִין בֵּית אֶהְרֹן וְיִשְׂרָאֵל (נִלְיוֹן קִסָּא בְּמִאֲמַרְתָּ שֶׁל מִרְבֵּי יִתְשִׁעַ מִנְשָׁתֵינוּ ז"ל).

35 סוּף סִימֵן מֵאָ. וְהוּ"ד כְּבִי" (אִתָּה סִימֵן רִצְנָה) וּבְדִבְרֵי הַרְמִי"א בִּמְהֵרָה (סִימֵן ט'). ע"ש.

36 וְהִנֵּה לְפִי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁבְּאִרְה שֶׁל מִרְיָם עֲדִיין עֲכָנוּ הַיּוֹם, מִיּוֹשֶׁבֶת קוֹנִישִׁית הָאֲהֻרָנוֹי אִבְנָא לֹא עֲבָדִין זִכְרָ לְבֵאֵר כִּשְׁם דְּעֲבָדִין זִכְרָ לְעֵנֵי כְבוֹד, שִׁכֵּן לֹא צָרִיכֵן לְמַעַבֵּד זִכְרָ לְדָבָר שֶׁעֲדִיין קִיִּים בִּימֵה שֶׁל טַבְרָיא אִי נִמְי' כָּכָל מִזְמָנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בְּמוֹצֵאִי שִׁבְתָּוֹת. וְהָאֵה מַה שִׁכְתָּבוּ בְּקוֹיִשָּׁא ז"ל הַרְבֵּי ז"ל בְּסִפֵּר תַּהֲלִיתוֹ בְּפִי (הַמְדִּישׁ עֲשֵׂה שֵׁא. וְהָאֵה מַעֲשֵׂה שֶׁסְּעִנְשָׁר הָלַ וְכִשְׁפִּי"ס בְּכִיד בְּלִיָּין שֵׁא), וְכִלְ"ת אֲמַרְו"ר נִרְ"ז בְּסִפֵּר מִרְבֵּה כְּנֹזֵת עֲשֵׂהָ קִצְנָה, וְכִשְׁדָּד יִצְחָק לְמַהֲרִי" (וְיִסְעֵה בְּחִידוּשֵׁי עַל הַחֲדָשׁ שֶׁלֵּאֲחֵר מִסְכָּת מִסְכָּת דְּרִי"ה אִמֵּר ד"ה בְּסִפִּיתוֹ, וּבְקוֹבִין אִרְיָבָא דְּהַלְלָתָא (נִלְיוֹן סֵף דָּף קִתָּה ע"א), וְכִסְפֵּר שִׁמּוֹן דָּאָשׁ עַל סוֹכְנוֹת (לְכַזֵּה שֵׁא), וְכִלְקוֹסִי שִׁיחוּת (הוּ"ד עֲשֵׂה קִשָּׁה), וְכִסְפֵּר אִסְקָה דִּיִּים עַל סוֹכְנוֹת (עֲשֵׂה י"א עֲשֵׂה קִשָּׁה).

כַּת טוֹבָה מִרְאָה

וּבְהִיזְוִי כֹהֵא רֹאֵה רֹאֵה כְּסִפֵּר הַנֶּרֶס מִחֲדָשׁ זְכֵרֵן בִּירוּשָׁלַיִם כְּסוּפֹו דָף כ"ד ע"כ וז"ל: וְטַבְרָיא עַל סוּף יָם גִּנוּסֵר הוּאֵה יִמָּה שֶׁל טַבְרָיא וְכִתּוּךְ הָיִם כְּאִרְה שֶׁל מִרְיָם זִיע"א. וְאִרְתָּא בְּכִלְחִיָּין (הִידֵּה פִּרְשָׁה א) "וְיַחַד יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה" וְכִי (שְׁבוּת יח יז), רַבִּי אֱלֵעָזָר [הַמְדִּישִׁי]³⁷ אִמֵּר כְּטוֹכַת הַבֵּאֵר הַכְּתוּב מִדְּכֵר, אִמֵּר לֹא מִשָּׁה הַבֵּאֵר הָאֵת שֶׁנֶּקֶן לֵנוּ הַקֵּב"ה אִנְחָנוּ טוֹעֲמִים כּוּ טַעֲם יִין יִשָּׁן וְטַעֲם יִין חֲדָשׁ וְטַעֲם חֵלֶב וְטַעֲם דְּבִשׁ טַעֲם כָּל מִמְּתָקִים שֶׁכְּעוֹלָם, הִדָּא הוּא דְּכִרְיָב "עַל כָּל הַטּוֹבָה" טוֹבָה שֶׁעַל כָּל הַטּוֹבָה. ע"כ³⁸;

וְדִמְרָה תִּרְאָה כְּמִכְלִיתָא הַבֵּיא רֹאֵה מִדְּכִרְיָב טוֹבָה' הַטּוֹבָה' יַעַל הַטּוֹבָה' יַעַל כָּל הַטּוֹבָה' יַעֲז"ש. וְאִנִּי כְּעֵינֵינוּ נִרְאָה לְעַנִּי ד' שְׂדִיבֵרִי רַבִּי אֱלֵעָזָר הַנִּכְרִים רִמּוֹזִים בְּתִנְכַת "וְיַחַד יִתְרוֹ", אֹתוֹר וְשִׁימוּשִׁית וְאִתּוֹת יח"ד רֹאשִׁי תִנְכּוֹת יִין (חֲדָשׁ וְיִשָּׁן) חֵלֶב דְּבִשׁ וְק"ל.

חֲמִיָּה בְּרֹאשׁ הַכְּסִיפֵל וְיַדִּי וְיִסְבּוֹל בִּימֵה שֶׁל טַבְרָיא וְעִילָא וְכִי. וְכֹתֵב עַלִּיז שֶׁצָּרִיךְ בִּיאֹר. וְעַ"ז בְּסִי הָאֲרִיז לְבִיחְלִיתָהּ (עֲשֵׂה טָה) שֶׁבְּרִיא דְּבִרִּי הַשֵּׁ"ם בְּשִׁבְתָּ, וְכֹתֵב שִׁישׁ הַמְדוּסִים הָרִי הִישִׁימּוֹן כְּלִישׁוֹן הִירוּשָׁלַיִם, וְיִישׁ הָאֲמֻרִים כִּי הַכְּבִיל קוֹרָא אֲחֵר הִישִׁימּוֹן הַר הַכְּסִיפֵל וְכִנְיָאָה שֶׁזֶּה סִבְרָה רִבְעִי חֲנִנְאֵל וְכִי. אֲחֵלִם הָרִי בִירוּשָׁלַיִם בְּרִכּוֹת (פִּי"א ד"א) כִּי שֶׁשְׂפִיר בְּרֹאשׁ הָרִי הַכְּסִיפֵל וְיַחַד וְטוֹכָה בִּים הַמְדָּל. הָרִי שֶׁהִירוּשָׁלַיִם קוֹרָא לִים הַסְמֹן לְכִרְעִיל יִים הַמְדָּל. וְאִילִי ר"ח אִמֵּר יָם טַבְרָיא עַל בְּאִרְה שֶׁל מִרְיָם וְהוֹשִׁעַן בְּמַעֲנוֹת לְפִיכִירָה הַקּוֹדֶשֶׁת. עֲכָתָה"ז. וְעֵינַי לְהִדָּרָה כִּי לִנְיֹן בְּהַמְחִיזוֹתוֹ לִירוּשָׁלַיִם כְּלֵאִים (פִּי"א ד"א) שֶׁכֹּתֵב בְּפִשְׁטוֹת שִׁישׁ טַעֲנוֹת סוּפֵר בְּמִגְמָה שִׁבְתָּ. וְעֵינַי כְּסִי הַקִּיר הָאֲרִיז (כִּישׁ טָהָה שֵׁל מִיָּם) שֶׁבְּרִיא הַסִּתְדָּתָה, וְאִף עֵינַי לְדָבָר הַמְדִּישׁ תַּהֲלִיתִים (מִינְשָׁה ס"ז) דְּמִיָּם הַר נִמְו. גַּם הִבִּיא מִדְּבִרִּי תַנּוּמִים יוֹתֵנָן (בְּמִשְׁכָּב כ"א ב) וְאִנְמִנְיָה עֲמִיחָן בְּתַחֲמִיחָן דְּמוֹאֲבָא, וְכֹתֵב שִׁמְיָה נִרְאָה שֶׁבְּבֵאֵר נִשְׁאֹר בִּים הַמְדָּלָה. וְהַר הִישִׁימּוֹן הוּא כְּמִרְדּוֹ שֶׁל יָם הַמְדָּלָה. וְכֹתֵב שִׁישׁ כִּי דְעוּתָהּ, וְהִדְעָה הַסּוֹכְרֵת שֶׁהוּא בִּים הַמְדָּלָה הִיא הַסּוֹכְרֵת שִׁישׁ לְעִילָת עַל הָר נִמְו אוֹ הָר הִישִׁימּוֹן, וְהִדְעָה הַסּוֹכְרֵת שֶׁהוּא בִּים מִנְשָׁה הִיא הַסּוֹכְרֵת שִׁישׁ לְעִילָת עַל הָר הַכְּסִיפֵל, שֶׁהוּא הָר כְּמִלֵּי שֶׁבְּמִגְזָרָה יָם מְנֹרֵת. ע"כ³⁹. [בְּאִתֵּר הָרִי מִרְסֵקֵן תַּנְשֵׁךְ נִשְׁחָה מִיָּה אֲחֵר: הַחֲדָשָׁה לִידֵעַ בִּין הִישִׁימּוֹת דְּרִיבִי נַחֲמִיָּה... בְּרֹאשׁ הַכְּסִיפֵל וְיַדִּי לִיכֵה שֶׁל טַבְרָיא וְהָאֵה בִּין הִישִׁמְשִׁית וְכִי. ע"כ⁴⁰. וְאִין מִרְסָא שֶׁמִּשְׁנֵה הַכְּסִיפֵל לְהִישִׁמּוֹן, וְאִדְבָּא בְּרִישָׁא מִרְסֵי יִמָּה שֶׁל טַבְרָיא, וְעֵינַי. יִסְרָף].

33 דְּהַסְפֵּר עַל פִּי הַמִּכְלִיתָא.

המשה תלמידים של רבן יוחנן בן זכאי

צנ (המשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי ואלו הם: רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניא

ורבי יוסי הכהן ורבי שמעון בן נתנאל ורבי אלעזר בן ערך. הוא היה מונה שבתן, רבי אליעזר בן הורקנוס בור סיד שאינו מאבד טפה. רבי יהושע בן חנניא אשירי וילדותו. רבי יוסי הכהן חסיד. רבי שמעון בן נתנאל רא חטא. ורבי אלעזר בן ערך כמעין המתגבר (אבות ב יז, ע"כ). עיין ברבנו עובדיה מברטנורא ובתוספות ז"ל שם טוב ומדרש שמואל ורש"י ז"ל שפורשו בדרך נאות מדרב"ק¹⁵⁵.

155 דנה בסדר הדורות (הפסא לעינין בפינא דמשה) כתב בשם גלילות ארץ ישראל שר"ל חיי

רבן יוחנן בן זכאי קבורים לידו. ע"ש. ואלו בערך רבי אלעזר בן ערך (מהדורת ה"פ ב דף כז ע"ב) כי ו"ל: כתב גלילות ארץ ישראל, בכפר עלמא לדורם קבור רבי אליעזר בן הורקנוס באבן, וסבור לו מצבה קבר רבי שמעון בן נתנאל, ו"א שהוא רבי יוסי הכהן, ו"א שהוא עובדיה. וסבור לו קבר ר"א בן ערך, ועליו מצבה ואילות ופירות ורחינים בוסוס ואילן גפן. ע"כ. וכ"כ עוד בערך רבי אליעזר המדול (שם דף סה ע"א) בשם גלילות ארץ ישראל שמקום קבורתו הוא בכפר עלמא. וכ"כ לגבי רבי שמעון בן נתנאל בערכו (שם דף סה ע"א). ועיין בערך רבי יוסי הכהן (שם דף ק ע"א) שכתב לעיין בערך רבי אלעזר בן ערך. והרב הכהנר ז"ל ס"ל דרבן יוחנן בן זכאי והפשות תלמידיו קבורים בטבריא, כדמשמע ממה שכתב בסוגים הבאים. וכ"כ להרא ליהוה (נפוכו נס) לגבי רבי שמעון בן נתנאל. וכל"כ להרא (פסיקתא דר' חזקיה) שיש קבורים המשיח תלמידיו רבן יוחנן בן זכאי. אולם כשיער המלגלים כי להרא שרבי יהושע בן חנניא קבור בצפת, ועיין בספר מצבות קודש בארץ ישראל (עמ' שג-שס) ועמוד שסב ועמוד שסז) שכי' שוכנו הקודם לא דיע איש את שם הקבורים ליד רבן יוחנן בן זכאי, והשומר בזמן האחרון מוחסם לרבי יוסי הכהן ולרבי שמעון בן נתנאל. ובניי הבינים ציינו את מקומן של קבר רבי אליעזר בן הורקנוס בכפר עלמא, והאר"י ציינו בטבריא, וכן היא הדיעה בימינו. ובכפר עלמא קברם של רבי יוסי הכהן ורבי אלעזר בן ערך. ע"ש ב. ובספור מסעו של ר' יעקב ב"ר נתנאל הכהן (שנספח אצד מסעות דף ס ע"א) כי ששמנוה תלמידיו רבן יוחנן בן זכאי קבורים לידו, ארבעה מצד אחד וארבעה מצד אחר. ובמסע ר' שמואל ב"ר שמשון (שנספח אצד מסעות דף ס ע"א) כתב שרבי אליעזר (בן הורקנוס) קבור בעלמא, ולפיכך נמנה משע קבור רבי אלעזר בן ערך. וכ"כ במסע ר' יעקב שלחן ר' יחיאל כפאריש (שנספח אצד מסעות דף ס ע"א). גם במסעות ר' בנימין מטורייאל (שנספח אצד מסעות דף ס ע"א) כתב שר' אלעזר בן ערך קבור בעלמא. ובמסע ר' יצחק חילן (שנספח אצד מסעות עמוד עה) כתב שקבור של רבי אליעזר בדרמת, ובעלמא קבורים ג' חכמים ששנים רבי אליעזר, וכן רבי אלעזר בן ערך.

כוונת רבן יוחנן בן זכאי במשנה הנזכרת

צב (רבן יוחנן בן זכאי קבל מהל' ומשמאי הוא היה אובר אם למדת תורה הרבה אל

תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת, ע"כ:

אמר המחבר השאלות אשר יצטרך לשאול כבר קדם הרב תלדות שמשון. ולדעתי המעט נראה בהקדים הקורת הרב

מתתיה הנבאה בספר שער החצר, איך אנו זוכים בתורה, הלא ארובה מאריך מדה ורחבה וכו', והרי פסק הרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' מביה הש"י) אין אדם מקנה לחבירו אלא דבר קצוב וכו' ותידין הרב, הואיל ואין מוטל עליו לבוא אל תכליתה אלא ללמוד כל ימי חייו, נחשב לו כאילו בא אל תכליתה וכו'. יענין שם בשער הדצר ובדרישותי בס"ד.

ובזה פירש הרב הנזכר כוונת החנא (אבות פ"ב מ"ב) רבי טרפון אומר דיוס קצר והמלאכה מרובה, וא"כ איך אנו זוכים בה וכל אדם יכול לפטור

עצמו וכו' ? לזה תירין הוא היה אומר לא עליך המלאכה לגמור, אלא ולמוד כל ימי חייו דוקא, וא"כ לא אתה בן חורין ליבטל ממנה.

ומערה יפה נדרשות דברי התנא רבן יוחנן בן זכאי, אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, באומרו שיש לך טענה לפטור עצמך

ממנה, מפני שדיא הרבה, ודבר שאין לו קצבה אינו נקנה, ואפילו הכי אתה לומד, אל תאמר כן, והטעם הוא כי לל"ך, גמטריא שבעים, ר"ל על שנה ימי האדם הוא שילמוד, ואינו מחוייב לבוא אל תכליתה, וכמו שפירש בדברי רבי טרפון וק"ל.

ודרך רמז אפשר כי אמר ז"ל על משה רבינו ע"ה (שמות לד כה) "וזה שיש

עם ה' ארבעים זים וארבעים לילה", אחר כך הוריד התורה, כנגד יצירת הולד ארבעים זים ועו"ש. וזהו כי לל"ך נוצרת, כ"ך היא דרכה של תורה (כ"ך גמטריא ב) וק"ל. או איכא כנגד כן שנה למד אומר כן, שגזור עליה משנעת יצירה כן שנה ללמוד, ארבעים שנה ילמד, ובמקום אחר הארכנו על פי הקדמה הנזכרת, לך נא ראה:

תוכן מפורט של הספר המגיד ממקנס חנוכה – פורים

הספר המגיד ממקנס הוא המשך של סדרת ספרים מתורתו של הרב יוסף משאש זצ"ל.

הרב יוסף משאש נולד בשנת תרנ"ב, ובשנת התרפ"ד נבחר לכהן כרבה הראשי של העיר תלמסאן באלג'יר, בתפקיד זה שימש 17 שנה, לאחר מכן נקרא לשמש דיין במקנאס שבמרקו, ושם זכה לכבוד גדול מארמון המלוכה, ואף קיבל אות הוקרה מהמלך. בשנת תשכ"ד עלה לארץ ישראל, ובשנת תשכ"ח נבחר לרבה הראשי של חיפה עד פטירתו בשנת תשל"ד.

הרב היה ידוע כמעין המתגבר וחידש חידושים בכל מקצועות התורה, וכן היה בקי במעשיות אין ספור, ובנוסף היה בעל לשון מליצית. כתב פירוש על פרקי אבות בשם נחלת אבות 8 חלקים, וכן קיבץ את כל המכתבים ששלח לכל קצוות תבל ב-3 כרכים בשם אוצר המכתבים. בנוסף חיבר שו"ת הלכתי, ופירוש על ההגדה של פסח ועוד.

המכון לקח על עצמו בסדרת ספרים זו לקבץ את כל תורתו לפי סדר מועדי השנה, ולסדר אותם תחילה החידושים שכתב, לאחר מכן המנהגים שהביא מהקהילות שבהם שימש, וכן מעשיות השייכות למועד זה, ופיוטים והלכות.

הכל נכתב מחדש, כי היה צריך לקבץ את כל תורתו הכתובה, והלא כתובה, ולסדרה לפי מועדי השנה. בשינויי לשון הנצרכים על מנת שהקורא ירוץ בהם, והכל גם מנוקד מחדש, בתוספת הערות.

הספר שלפנינו הוא השני בסדרה והוא על חנוכה, ט"ו בשבט, ופורים. בסיום הספר ליקטנו את דברי תורתו המפוזרים וסידרנום על סדר מגילת אסתר, כך נוצר ספר חדש של פירושיו ורעיונותיו על מגילת אסתר.

חשיבותו ללומדים של הספר החדש המגיד ממקנס על חנוכה – טו בשבט – פורים

הספר הזה הוא עיבוד של דבריו הנפלאים של רבי יוסף משאש זצ"ל רבה של חיפה, אשר מסודר על סדר המועדים. רבי יוסף משאש היה ממש מעיין המתגבר, ודרשותיו היו לשם דבר, אפילו ראש העיר המיתולוגי של חיפה "אבא חושי" היה נהנה לשמוע אותו, והרב הראשי של ירושלים הרב שלמה עמאר שליט"א, הוא מגדולי תלמידיו.

אלא שדבריו מפוזרים על פני כמה ספרים שונים וכאן ריכזנו אותם על סדר המועדים כאשר הכל מסודר באופן נפלא, חידושים לבד, הלכות לבד, סיפורים לבד.

הספר מעולה לדרשנים וכן למורים ומורות שרוצים או רוצות להעשיר את תלמידיהם שנושא החגים והמועדים והכל בשפה קולחת, ועבודה מיוחדת נעשתה על מנת לנקד את הכל כדי שיתאים לכל גיל.

דבר מיוחד יש כאן והוא החומר שנאסף על ט"ו בשבט, דבר שאינו בנמצא כמעט, וכאן יש הרבה חומר מעניין ומרתק.

ובסיום הספר אספנו מדבריו את כל מה ששייך למגילת אסתר, והבאנו הכל על סדר הפסוקים כאשר למעלה יש את המגילה, ולמטה את פירושו שהיו מפוזרים בכל ספריו, וכן מדבריו שבעל פה. ממש דבר חדש שלא היה מעולם.

הַמְנוּךְ רַבִּי יוֹסֵף מִשָּׁאשׁ מִמְקָרָם

מאמרים חדושים ופרפראות
משלבים בספורים משלים ומליצות
מספריו הקדושים של הגאון המפלא
חכם חדשים כלו קדש קדשים

רַבֵּנוּ יוֹסֵף מִשָּׁאשׁ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם

חֲנוּכָה - ט"ו בשבט - פורים

בהוצאת 'אור המערב'

ניסן תש"פ

עורך:
הרב נתנאל אביטל

מוקדש לע"נ זקני
ר' שמואל בוטבול ז"ל

שגלקח לבית עולמו בשנה שחלפה
ט"ו אדר א' תשע"ט
והוא קרוב לתשעים שנה.
היה מיקירי העיר פאס, מגזע איתנים
וצאצא לכמה מחכמי העיר הנודעים.

©
כל הזכויות שמורות
למכון בני יששכר שע"י קרן מורשת ספרד והמזרח

רחובות הבוכרים (דוד) 4 ירושלים
02-5372265
km.sefarad@gmail.com

עיצוב כריכה ושערים:

DVD 062-8287521

התפילין

- א לאור..... 9
 ין..... 11

התפילין

- א ת נר חנוכה..... 1
 ב כה..... 2
 ג והסכמות..... 3
 ד רבינו לספר נר מצוה - חנוכה..... 4
 ה מה גורע חומר שעשו לחנוכה מהג הפורים..... 5
 ו על ספק אומן, כנס פן חשמן..... 6
 ז דרושים..... 7
 ח בשמות החג..... 8
 ט שכתב רבינו לשאלתו למה גורע חנוכה מפורים..... 9
 י לא דקדקו בחנוכה ביטול מלאכה, ועוד..... 10
 יא נשכחו של הלומד תורה לנר חנוכה..... 11
 יב לנס פן חשמן, והמרים במנן נר חגם..... 12
 יג ייש בבמות הלויין שידתה בהם הברכה כנס פן חשמן..... 13
 יד חשבת, וטעם לגזירות היונים..... 14
 טו גזירת היונים על החודש..... 15
 טז חכמת היונים ועשרים שנה את ישראל..... 16
 טז חשמונאי נקב לה או על כל מלל ישראל..... 17
 טז 'ח חנוכה - שלשה קדושות יחד..... 18
 טז פק' 'מזמור שיר חנוכה חבית לחדו' וכו'..... 19
 כא בפסוק 'מזמור שיר חנוכה חבית לחדו'..... 20
 כב מוסר הלל את ה' מן השמים חרמו בחוכם גם להודאת החשמונאים..... 21
 כג יוסף על הניסים..... 22
 כד יוסף כיצד נקשר..... 23
 כה חינו כל בשרים - זה נר חנוכה..... 24
 כו שנים ולא עשרות לבלותם' בימי יונים - חינו כלל חרבות..... 25
 כז חנוכה בענין מחשבת מצות, ועוד..... 26
 כז חבית לחדו' - חשב לעשות מצוה ולא עשה כאלו עשה..... 27
 כז במשיל המדברים בענין כח עין רעה..... 28

השנה הראשונה שנים	קנ"ה
ישראל כט"ו בשבט	קנ"ו
נאח בלא ברכה	קנ"ז
נסך שערבו לו חבשילי שבת	קנ"ח
באיש שנגזר בלא ברכה	קנ"ט
ובט מבטל את החילת ימי העלייה	קנ"י
הרומס, מה דאח - ט"ו בשבט דאח	קנ"יא
בגד שהחילת קדשו להחנות באח דרך ט"ו בשבט	קנ"יב
ם במקרא של שבעת המנים ובשבתהם	קנ"יג
ובת לצאת ביום זה לשהות, ובאח מקראות בשד השדים על פי זה	קנ"יד
באכשת סוגי הפדות	קנ"ט
יקלים	קנ"ז
יום	קנ"ט
כעת הפדשות	קנ"ט
טעמים לך שמנון בני ישראל דה"ע שקלים	קנ"ט
מהאח מולא בענין הדקת	קנ"א
במחצית השקל	קנ"ב
השקל - מן עשרים שנה ומעלה, ומדעת בכל הדורות	קנ"ב
ה על השקלים	קנ"ג
אלפים כמו כסף שקל המן מנה שקל ישראל	קנ"ג
באחד קשטוני על השקלים	קנ"א
הקראות פדשת שקלים	קנ"ב
במחצית דשע שמסר נפשו על חילת ישראל	קנ"ד
עמו לפדותו נפש שנאח שאים מוהלים	קנ"ד
ה לקי	קנ"ט
השקלים שנגזר לו ישראל	קנ"ט

פסוקים

קנ"ג	.....
קנ"ג	.....
קנ"ד	.....
קנ"ט	.....
קנ"ט	.....
קנ"ג	.....
קנ"ד	.....
קנ"ד	.....
קנ"ד	.....

התעלה במעלות וברדת עמלק ומעשה המן	ד
כל מיני ישראל היו בלילה המן נסר עמלק והמן	ה
האם עמלק נסר משום של הקדוש ברוך הוא?	ו
תענית אסתר	ז
לקט הדיושים	ח
ארבעת המדות של המן על ישראל	ה
היום אינו לבסוסי בפדויא	י
מה דאמה אסתר שדממה את המן למשה?	טז
דברי ימי מרדכי ושערים לשוני	יז
פירוש השם אסתר	יח
ביטול תורה שביטול מרדכי לעורך הנהגת הדברים	יט
לא יתכן כלל לשוני בימי המגורים – אבל המן דנקרא כלל הדין לשוני על ישראל	כ
שדין פורים	כא
שני טעמים להקרא במילה – במקום החלל ושלל ישתכח הנס	כב
טעמים למשה ולמשה לאבנים	כג
השם שהממן ה' לישראל על חגגם שבימי נבוכדנצר עד ימי אחשורוש	כד
זכו ל'הממן הוא' ששלטו בשונאים ע"י שמירת השבת	כה
ביאור דברי המגדש שאמר שמת משה יש מקום לביטול המורה	כו
ההבדל בין עלייתו ומפלגתו של ישראל לאומה העולם	כז
האומר דבר בשם אומרו מכיר גאולה לעולם	כח
מעשיות	כט
מעשה נסים במדאב"ש לרב גדול כליל פורים ע"י המלך	דא
מעשה נדא מאר מאנסי ספרד	דב
מעשה באחד שקרא במגילה 'שמן חמוד'	דג
מעשה באחד שחשב שאחשורוש ממלכי ישראל הית	דד
פורים סדאגוסה	דה
מעשה בסרגוסא שהיו מקבלים פני המלך בספר תורה	דו
מעשה נחמד שארע בדמשק בסעודת פורים	דז
ביאורי מקראות במגילה	דח
נשיאת חן אסתר בעיני דגי סרים הנשים	דט
לקחת אסתר אל בית המלך	ה
עליית המן לגדולה וחפור שהפיל	הא
רמזה המן ואחשורוש ע"פ דברי הגמ' במגילה	הב
זעקת מרדכי ודבריו לאסתר	הג
מכון שעשה מלך פרס בכדי להעמיד שוטף לעזר	הד
כוחה של אסתר לפני המלך ובקשתה	הה
משתה הראשון שעשתה אסתר	הו
כלילה החוא נרדה שנת המלך	הז
משתה השני שעשתה אסתר	הח
נחמקן היהודים ושליוטתם בשונאיהם	הט

הקדמה	1
1. מבוא	2
2. מטרות	3
3. תוכן	4
4. מבנה	5
5. סגנון	6
6. ציוד	7
7. אחריות	8
8. נזקים	9
9. סודיות	10
10. תנאים	11
11. פירוט	12
12. סיכום	13
13. הערה	14
14. תוספת	15
15. הבהרה	16
16. מידע	17
17. שאלות	18
18. תשובות	19
19. פירוט	20
20. סיכום	21
21. הערה	22
22. תוספת	23
23. הבהרה	24
24. מידע	25
25. שאלות	26
26. תשובות	27
27. פירוט	28
28. סיכום	29
29. הערה	30
30. תוספת	31
31. הבהרה	32
32. מידע	33
33. שאלות	34
34. תשובות	35
35. פירוט	36
36. סיכום	37
37. הערה	38
38. תוספת	39
39. הבהרה	40
40. מידע	41
41. שאלות	42
42. תשובות	43
43. פירוט	44
44. סיכום	45
45. הערה	46
46. תוספת	47
47. הבהרה	48
48. מידע	49
49. שאלות	50
50. תשובות	51
51. פירוט	52
52. סיכום	53
53. הערה	54
54. תוספת	55
55. הבהרה	56
56. מידע	57
57. שאלות	58
58. תשובות	59
59. פירוט	60
60. סיכום	61
61. הערה	62
62. תוספת	63
63. הבהרה	64
64. מידע	65
65. שאלות	66
66. תשובות	67
67. פירוט	68
68. סיכום	69
69. הערה	70
70. תוספת	71
71. הבהרה	72
72. מידע	73
73. שאלות	74
74. תשובות	75
75. פירוט	76
76. סיכום	77
77. הערה	78
78. תוספת	79
79. הבהרה	80
80. מידע	81
81. שאלות	82
82. תשובות	83
83. פירוט	84
84. סיכום	85
85. הערה	86
86. תוספת	87
87. הבהרה	88
88. מידע	89
89. שאלות	90
90. תשובות	91
91. פירוט	92
92. סיכום	93
93. הערה	94
94. תוספת	95
95. הבהרה	96
96. מידע	97
97. שאלות	98
98. תשובות	99
99. פירוט	100
100. סיכום	101

ועוד אמר רב חנינא בר פפא, כל הנהנה כאלו גזול וכו', דהינו לא לכד שנהנה מן הקדש ומעל, עוד זאת, שגזול להקדוש ברוך הוא כביכול, כי דמי הפרי שנותנים לו היא הברכה, ועל ידה נפדה ההקדש, וכשאינן ברכה אין פדיון ויש גזל. ועוד, גזול גם כן לכנסת ישראל, שבחטאו הפרות לוקין, פעם מהמעטים ופעם מהמעט טעמים.

מעשה נסיך שיערבו לו תבשילי שבת

וְכֵן שָׁמַעְתִּי מִסְפָּרִים, כִּי נָסִיךְ אֶחָד אָכַל סְעוּדָה בִּימֹות הַחֹל בְּבֵית הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אִגְרָא זִיע"א, וַיַּעֲרְבוּ לַחֲכוֹ הַרְבֵּה כָּל הַתַּבְשִׁילִים וְגַם הַלֶּחֶם, וַיִּשְׁאַל אֶת הַגָּאוֹן וַיֹּאמֶר, כִּסְעוּדָה הַזֹּאת לְכָל תַּבְשִׁילֶיהָ אֲנִי עוֹשֶׂה בְּתוֹךְ בֵּיתִי פַעֲמִים הַרְבֵּה, וּמַעוֹלָם לֹא טַעַמְתִּי כֹה כְּטַעַם הַזֶּה, רַק פַּעַם אַחַת אָכַלְתִּי כְּמוֹהָ אֲצִל יְהוּדֵי אֶחָד בַּשָּׁבֶת וְטַעַמְתִּי כֹה טַעַם לְשֹׁכֵחַ, וְאֵךְ יָדַעְתִּי, כִּי טַעַמָּה כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהִיְתָה סְעוּדַת שַׁבָּת, כֹּאֲשֶׁר דָּבָר זֶה מְנַסֶּה אֲצִלִּי וְאֲצִל חֲבֵרִי, כִּי תַבְשִׁיל שֶׁל שַׁבָּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא עָרֵב לַחֵךְ מְאֹד (כְּמוֹת בַּשָּׁבֶת דִּמָּה), אֲמָנָם הֵאֵי יוֹמָא חַל הוּא, וּמִדּוּעַ תַּבְשִׁילָיו מְטַעֲמִים יוֹתֵר? אָמַר לוֹ הַגָּאוֹן, מִפְּנֵי שֶׁאַנְחֵנוּ מְכַרְכִּין עֲלֵיהֶן בְּכוֹנֶת הַלֵּב לְמַלְךְ הַכְּבוֹד בְּרוּךְ הוּא, וְעַל יְדֵי הַבְּרָכָה נְתוּסָף בָּהֶם טַעַם. וַיֹּאמֶר לוֹ הַנָּסִיךְ, אִם כֵּן הַסְּעוּדָה שֶׁלָּךְ וְשֶׁל חֲבֵרְךָ שֶׁל חַל מְטַעֲמֶת כִּשְׁל שַׁבָּת שֶׁל אֲחֵרִים, וְשֶׁל שַׁבָּת שֶׁלָּךְ הִיא עֲדִיפָא בְּטַעֲמָה יוֹתֵר, וַיֹּאמֶר הַגָּאוֹן כֵּן. וַיֹּאמֶר הַנָּסִיךְ, אִם כֵּן חוֹכֵה עֲלֶיךָ לְהַזְמִין אוֹתִי עוֹד עַל סְעוּדַת שַׁבָּת. וַיֹּאמֶר טוֹב. וְכֵן הָיָה, הַזְמִינוּ וְסַעַד עִמּוֹ בַּשָּׁבֶת, וַעֲרָכָה לוֹ סְעוּדָתוֹ עַד מְאֹד, וַיֹּאמֶר הַנָּסִיךְ: אֲשֶׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵף בְּגִלוּתְכֶם, אַתֶּם נִחְנִים מִן הָעוֹלָם יוֹתֵר מִכָּל הָאֲמוֹת עַל יְדֵי קִדְשַׁת דָּתְכֶם דַּת הַקֹּדֶשׁ. וְאָמְרוּ, שְׁלֹא הָיוּ יָמִים עַד שֶׁנִּתְפָּטֵר מִנְּסִיכוּתוֹ, וְנָסַע הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבָתּוֹ לְאֶמְרִיקָא, וְנִכְנְסוּ בְּתַלְתָּא כַּחֲדָא [שְׁלֹשָׁתָם כֹּאחֵד] תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה.

מעשה באיש שנהנה בלא ברכה

וְעוֹד שָׁמַעְתִּי מִסְפָּרִים עַל הַגָּאוֹן ר' מִשֶּׁה סוֹפֵר זִיע"א, שֶׁבְּהִיוֹתוֹ רַב בְּפָרְשֵׁבוֹר"ג בְּאוֹנֶגְרִי"א, כֹּא לְשֵׁם אִישׁ אֶחָד מַעִיר בְּרַלִּי"ן, וְרָצָה לִקַּח אִשָּׁה, וּמָצָא אִשָּׁה יָפָה בַּת אִישׁ שׁוֹעַ וְנָדִיב, וַיּוֹאֵל אֶבְיָה לְתַתָּהּ לוֹ, וּבֵין כֹּה וְכֹה שִׁיעֲשׂוּ קֶשֶׁר שֶׁל שְׂדוּכִין, כֹּא אִישׁ אֶחָד וַחֲלָשִׁין אֶת הָאוֹרָח לְאִבֵּי הָאִשָּׁה כִּי יֵשׁ פֶּסוּל בִּיחוּסוֹ, וַיִּמְנַע עֲצָמוֹ אִבֵּי הָאִשָּׁה מִתַּת לוֹ אֶת בָּתּוֹ, וַיַּחְקֹר הָאִישׁ הָאוֹרָח עַל סִבַּת הַדָּבָר, וַיִּמָּצֵא כִּי פְלוֹנִי הוּא שְׁהוּצִיא עָלָיו דָּבָר. וַיֵּלֶךְ וַיִּקְבַּל עָלָיו לִפְנֵי הַגָּאוֹן רַבִּי מִשֶּׁה סוֹפֵר הַנּוֹכַח, וַיִּשְׁלַח אַחֲרָיו, וּבֵין כֹּה וְכֹה שִׁיבּוּא, וְהֵנָּה אִישׁ אֶחָד כֹּא לִפְנֵי הַגָּאוֹן, וּבְיָדוֹ סֵל שֶׁל פְּרוֹת תְּדוּשִׁים, וַיִּתֵּן אֶל הָרֵב לִבְרָה, וַחֲלַק עוֹד לְכָל הָעוֹמְדִים שָׁם, וְכָל אֶחָד בְּרֹךְ עַל פְּרֵי שְׂכִידוֹ, וְאוֹתוֹ הָאִישׁ הָאוֹרָח אָכַל בְּלֹא בְּרָכָה.

אב למשתה ויו"ט, ופירש רשב"ם ו'ל, לפי שכאותו היום היו משלימים מצוה
ה. ע"ש. וכן מפרש עוד במשנה א' של פ"ד דתענית שכמה משפחות כהנים
עושים יו"ט בהתנדבם עצים למערכה, והיו להם ימים מיוחדים לזה ככל שנה.
זה להודיע כמה היו המצוות חביבות עליהם.

המנהג בתלמסאן, שכל הקובע מזוזה, בין בבית חדש בין אם נפסלה המזוזה
יו עושים סעודה קטנה בשעת קביעותה, וכן היו עושים בגמר בנין מעקה.
נה טלית חדש, או תפלין חדש, וכן לסיום שני ערלה מי שיש לו אילן בביתו
בן לברכת האילנות, היו עושים משתה ושמחה, וכן המנהג פשוט בכל העולם
עודה ביום המילה, ובפדיון הבן, ובחגוג הילד לתורה, או להפטרה, ובפירט
ולין ולסיום המשנה ולסיום מסכתא, והכל להודיע כמה חביבות המצוות על
בן היו עושים בזמן הבית בימי אדר כנתינת השקלים.

ישא באדר נגמר בנין הבית השני, כמ"ש בעזרא ד' פרק ט"ו: ושיצא ביתה דנה
לתה לירח אדר וכו', ועבדו בני ישראל חנכת בית אלהא דנה בחדנה וכו' וכו'.
זה אדר עלה עזרא וגלותו עמו מכלל, כמ"ש בערכין י"ג ע"א.

עא באדר נולד משה רבנו ע"ה (קדושין ל"ח), ודבר זה גדול מאד מאד לישראל, כי
ינו ליציאת מצרים, ולמתן תורה.⁷ ונולד שנת שני אלפים שס"ח לבריאת עולם,
אדר שנת שני אלפים תפ"ח [איגרות ישראל מ' משה].⁸

בני בחיכות העניין: ולפי שמסר עצמו עליה, שישיב בחר מ' יום וכו' לילה, עד שהוריד לנו לוחות
ב לוחות שניות, לכן נקראת על שמו, כמו שאמר הכתוב וכו' תורת משה עבד, ואמר צוהני אותו בחורב
ל חקים ומשפטים (דברים י). ועוד ישיב מ' יום וכו' לילה לבקש רחמים על ישראל מטובה, כמו שאמר הכתוב
ה' בראשונה מ' יום וכו' לילה לחם וכו', על כל הטאות אשר הטאתם לעשות הרע בעיני ה' להכעיסו, כי
האף והחמת אשר קצף ה' עליכם להשמיד אתכם, וישמע ה' אלי גם כפעם הודא ויניח מידו יי, וכן אמר
יו (כ"ח), יעשו עגל בחורב וישתחוו למסכה, וכו'. ואמר יעשו במקום עשו, שהוסיף יי, לומר שעבדו
בכחות ועשו עגל בחורב, במקום שקבלו את התורה ואמרו נעשה ונשמע, וישתחוו למסכה לדבר שהתכו
כי היו נוסים והתכו אותם לתבנית עגל, וזה שעמים גדול, וכתוב וימירו את כבודם וכו' וכו', ואמר
ולי משה כחידו עמד בפניו לפניו להשיב חסדי מחשבות, ואמר בחידו, להודיע שהוא מבחר מין האנושי,
יצני לומר כי היו ישראל מוקפים בחומה בזכות אבותם, ובזכות קבלתם את התורה כנעשה ונשמע, ועתה
יון פדן גדול באותה חומה, אשר יבא משה המחשבות להשמידם, ומשה עמד באותו פדן לפניו של המקום
חסדי מחשבות, ועוד הרבה טובות עשה עם ישראל, שעליהם נקרא בשבע שמות, משה, יי, מידה, חסד,
אל, וכו', כמ"ש במסכת מגילה י"ג ע"א, וכמ"ש באורך בדרושיו' בשבת השא תש"י, בביתם בן ה' הודים

כינו את מקדו הרברים: ולמדו דבר זה בקדושתן דף ל"ח ע"א מדכתיב, "ויבט שם משה עבד ה'", וכתוב
ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום", וכתוב, "ויהי אחרי מות משה עבד ה', ואמר ה' אל יהושע
עבד ה', ועתה קום עבד את ה' וכו'", וכתוב "עבדו בקרב המנהג וכו' את העם האמר הכינו לכם צידה כי
ת ימים העבדו את ה' וכו'", וכתוב "והעם עבדו את ה' וכו' בעשר לחדש הראשון", שהוא ניסן, א"כ עבדו
משה עד עליהם מן ה' יום, שהם יו"ט ניסן וכו' מארה, א"כ נפטר מן ארה, וקבלה בידם שבוים
י, ואסמכו אקרא, "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום", מה ת"ל היום? כלומר שהקב"ה ממלא שנותיהם של
ב ליום ויחדש לחדש, שנאמר את מספר ימיו אכלא ע"ש.

וְכָרִים וְנַעֲשִׂים". דהיינו נזכרים במעשה עמלק, ונעשים ימי משיחה ושמהה במפלות בניו.
מן וכל ביתו.

ואך עדין יש להקשות, שהרי בפורים קורין פרשת "ויבא עמלק", ודי בזה זכירה
צבור למעשה עמלק? ועל זה יש לומר, מפני שבפורים הרבה מעמי הארץ אינם באים
בית הכנסת, והרבה הדיוטות לנים כליל פורים בעמקה של הלכה המשחק בקוביא,
טעם פגום ומאוס מפסקי ראם על שם הפור. ויש גומרין את ההל"ל באשמרת, מפני
סרון כים. ויש מחברים יום ולילה בתורת הזבח, שזוכחים איש את אחיו ואיש את רעהו
איש את קרובו, בכר"ת דיומי וקר"ת דלילי, שלכך קרו לה כרת"א בערבית, על שם
יכורתת המפסידים מכספם, ומאן דקרי גם מדעתם, לא משתכש. וגם המדווחים אינם
צליחים, שגם נכסיהם של חיתר הם נמוחים, דבא זה ואבד את זה, והצד השנה שבכלם
אינם באים לבית הכנסת כיום פורים, ואין שומעים הפרשה, אבל בשבת כלם באים
בית הכנסת, ולכן קבעוה בשבת לזכות כל ישראל במצוה זו.¹⁰

¹¹ ועוד יש לומר בשני פנים: א. לפי שהיא קריאת חובת היום להוציא בו ספר תורה
לא יגרע מימי חנכה, לכן אין נכר שלהובת מצות זכירה נתיקנה, רק קריאה לחובת
ום, ואך בשבת שיצאנו ידי חובת קריאת היום בפרשת השבוע, ומוציאין עוד ספר ב'
קריאת זכור, אז נכר שלהובת מצות זכירה היא.

ב. מפני שביום פורים, הרבה מהקהל אין מתפללים יש אשר לאל ידם לפרע פרוצות
שראל בהתנדב עם בבית הכנסת כיום פורים מגבית פורים, ולכן נמנעים מלכא לבית
נסת מפני הבושה, ומפני זה הנהיגו בתלמסאן בזמן קדמון, לתלות על פתח בית הכנסת
חוץ כליל פורים וכיום פורים ארזו וחור נקוב בדלתו, וכתוב עליו באותיות גדולות
הדיקות "מעות פורים", וכל הנכנס לבית הכנסת, היה נותן בו מה שראוי לו לתן, וכל מי
לא השיגה ידו, אין רואהו אם נתן או לא נתן, וכמעשה דאבא אומנא הנזכר בתענית יד
(ש"ס) ושוב כדי לקחת מנה יפה מהראוי תקנו להזר על פתחי חניות הקהל קדם פורים,

ובנהלת אבות דרוש רמ"ה הוסיף רבינו בסגנון אחר: ועוד טעמא אחר, כי ביום פורים כל הקהל שדורים בחולות
נות לעניים הסוככים בבתי כנסיות, ואין נותנים להם לקיים בקריאת ספר תורה מצות זכירה,

כי בעצמותו שרבו, נמצאים בכל יעד ועיד מאז ועד עתה, הרבה מהקהל שאינם באים ביום פורים לבית הכנסת
וכלל כי כל הלילה לנים בעמקה של הלכה המשחק בקוביא, ונזכרים שינה מענידם עד הבקר, והולכים לבתיהם
ז על משכבותם, ויש משהפכים ום ולילה במשחק הארור הזה, והצד השנה שבהם, שאין עושים שום אהת ממעלה
ז אשר צונו ה' ע"י עבדיו הנביאים אנשי כנסת הגדולה, שהיו עמחם חגי זכירה ומלאכי דע"א, ולכן למען שכל
אל יקיימו מצות זכירה זו, תיקנו חז"ל להוציא ספר מיוחד בשבת שלפני פורים לקרות בו פרשת זכור, משהם
ים ונעשים, וקראוהו בשם "שבת זכור", לעודד הלככות למזון לקיים מצות זכירה בצבות.

הוסיף במנחת יוסף, פ' תעודה: ועוד יש הלנים בעמקה של הלכה 'מסכת קריטיות' לשהוק בקרשין כליל פורים
כדים עצמם וביסם וזמנם.

מכאן עד סוף המעשה דלהלן, הוא כמנחת יוסף פרשת תצות.

בְּמִלֵּית אֶחָד

י רבינו ודרושיו וחידושיו בענייני חג הפורים רבו מאוד, כאשר עיני הקורא
ל. דא עקא, שבתוכם הבליע פירושים רבים לפסוקי המגילה, אחת הנה ואחת
ות. והקורא הרוצה לטעום מדובשם במקומם, דבר דבור על אופניו, יתקשה
על כן, ליקטנו מכל חידושיו למגילה ממה שעלתה בידינו במלאכת הסידור
צבנום במקומם. עוד זאת, שגם בדרושים שתיכן לביאור מקראות המגילה,
ים חידושים שאינם נוגעים באופן ישיר לביאור הפסוקים, או מעשיות וכדו',
מגילה קיצרנו והשמטנו.

פ'ה א

בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש שבע
ומאה מדינה: (ב) בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא
אשר בשושן הבירה: (ג) בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל
בָּדְיו חיל פָּרֶס ומָדִי הפרתמים ושרי המדינות לפָּנָיו: (ד) בהראתו
כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו ימים רבים שמונים ומאה
במלואת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן
מגדול ועד קטן משתה שבעת ימים בחצר גנת ביתן המלך: (ה) חור
כלת אחוז בחבלי בויץ וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש מטות
ף על רצפת בהט וָשֶׁשׁ וָדָר וסחרת: (ו) והשקות בכלי זהב וכלים
זונים ויין מלכות רב כִּיד המלך: (ז) והשתיה כדת אין אנס כי כן יסד
ל כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש: (ח) גם וְשֵׁתִי המלכה עשתה
שים בית המלכות אשר למלך אחשורוש: ט (י) ביום השביעי כטוב
י בִּיַּין אמר למהומן בזהא חרבונא בגתא ואפגתא זתר וברכס שבעת

סדר ההלכות נר הנכח

מבוא

ה' בסל' מתחילין שמונת ימי הנכח.

מקומות שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה כל שמונה ימים, ויש שנהגו רק בעוד שהנרות דולקות, ויש מקומות שגם האנשים ממעטים בעסק ביום ראשון י"ג, ומרבים קצת במשהו ושמהו ושירות ותשקחות, והכל כמנהג המדינה, וזולת שים כל שמונה, ראוי לבטלו, כי כבודן הוא מעשה ידן.

כל אדם, שיהיה לו נר יפה של נחשת, ויהיו נרותיו עמקים ואם תשיג ידו יעשה כי הרבה הוצאות מוציא בתכשיטי אשתו ובניו ושליו שאין בהם מצות, רק עלמא, וקל וחמר לכבודו יתכרך.

" בשמן זית זך ופתילות יפות, כי האדנא הכל מצוי וכוזול.

ההדלקה, המנהג פשוט עכשו, להדליק אחר תפלת ערבית, ויש מאחרים עוד גמר עסקם, כדי שלא יצטרכו לצאת מביתם אחר ההדלקה, רק ישארו יושבים ת בעודם דולקות, דאיכא בזה פרסומי ניסא טפי, ויש להם על מה שיסמוכו.

ר להשתמש לאורה, אפילו תשמיש של מצנה.

זנאי האוכל על שלחן בעל הבית, הרי הוא כבני ביתו, ואין צריך להשתתף וטה בשביל השמן, וגם אין צריך להדליק במקום שישן בו, כן פשט המנהג, ה הלנים במלונות שאין בהם נר הנכח, נהגו לבוא לבית הכנסת, אף מי שדרכו יחיד בביתו בשאר ימים, ויוצאים ידי חובה בנרות בית הכנסת.

ל שבת, נר הנכח תחלה, ואחר כך נר של שבת, ואם שכח והקדים של שבת, יתן לאחר יכליל מוצאי שבת, מדליקין ואחר כך מבדילין על הכוס, שכבר הבדלנו בתפלה.

יהי אנשי מעשה, שנהגו לרחץ פניהם ידיהם ורגליהם, ולובשים הכובע ה המעיל העליון של שבת, ואז הולכים לבית הכנסת להתפלל ערבית בהנכח, ה הוא.

תוכן מפורט של הספר תורת יעקב לרבי יעקב טולידאנו וטוב טעם לרבי חביב טולידאנו זצוק"ל

הספר **תורת יעקב** היה שנים בכת"י יחיד באוסף בן צבי מספר 2762 כולל חידושים נפלאים על התורה ועל המגילות, רבי יעקב טולידאנו נקרא בפי כל בשם המהרי"ט היה אחיו של המהרח"ט מחבר הספר חק ומשפט, ותלמידו של המשבי"ר רבי משה בירדוגו זצ"ל.

רבינו חי במקנאס בין השנים תנ"ג – תקל"א ואמרו עליו בני דורו "שלא קם אדם שקדן כמוהו בדורות שלפניו ומעולם לא התבטל אפי' יום אחד מלימוד הגמרא עד יום פטירתו ואותו היום בכלל".

הספר מכיל 140 עמודים מסודר לפי סדר התורה.

חוקר המכון רבי נתנאל אביטל גם פיענח את הכת"י וגם חילק אותו לקטעים וכן הוסיף הערות.

הספר **טוב טעם** הוא לרבי חביב טולידאנו והיה שנים בכת"י בהמ"ל ניו יורק מספר 10016. הכת"י מכיל 410 עמודים, ונכתב בסביבות שנת תקנ"ב.

החיבור מחולק ל-3 חלקים חלקו הראשון ליקוט הלכות על מועדי השנה וטעמיהם, חלקו השני דרושים סביב מעגל השנה וכן על נפטרם, החלק השלישי הוא חידושים ופנינים יקרים על פסוקי התנ"ך ומאמרי חז"ל.

בנוסף מביא חידושים נוספים מגאוני דורו כהרב המשבי"ר, הרב בעל מלאכת הקדש רבי משה טולידאנו, היעב"ץ רבי יעקב אבן צור.

כמוכן יש בספר מכתב נדיר שנכתב בשנת תקכ"ג על ידי רבי חיים טולידאנו מסאלי וממוען לרבי פאס שבו הוא מתאר את ביזוי כבודם של ת"ח ממשפחת טולידאנו על ידי עמי ארצות. ושם מופיעה עתיקותה של שושלת מפוארת זו.

גם כאן עשה חוקר המכון עבודה נפלאה של פיענוח הכת"י חילוק לקטעים הערות ומבוא נפלא.

חשיבותו ללומדים של הספר תורת יעקב וטוב טעם

שני הספרים האלו הם מכת"י שלא נדפסו מעולם והם מאחת המשפחות החשובות והמיוחסות במרוקו, משפחת טולידאנו.

הספר כולל חידושים מקוריים וכן הרבה הלכות ומנהגים שלא נמצאים במקומות אחרים. יש לציין שרבנים אלו היו גם דיינים חשובים כך שפסקי ההלכה יש להם תוקף הלכתי מובהק.

וכן בנספחים של הספר יש קטעים נדירים מרבנים אחרים שלא נדפסו דבריהם, ובנוסף יש מכתב היסטורי שבו אפשר ללמוד רבות על משפחה רוממה זו.

המחברים של הספרים שלפנינו, מביאים בדבריהם פירושים מרבנים אחרים שאין לנו היום שום עדות לדבריהם חוץ ממקור זה, מכיון שלא היה דפוס במרוקו עד לפני כ 100 שנה, הרבה חיבורים יקרים אבדו, וחבל על דאבדין, וספר זה הוא העדות היחידה לדבריהם של הרבנים שהוא מזכיר.

הספר הזה מיד בצאתו נתקבל בחביבות גדולה אצל ציבור הלומדים, וכמעט הסתיימה כל המהדורה.

שני ספרים נפתחים
מגדולי חכמי מקנאס - מרוקו

ספר

תורת יעקב

חידושים על התורה ועל המגילות

מאת

מוהר"ר **יעקב טולידאנו** זלה"ה

המכונה מהרי"ט

תנ"ג - תקל"א

ספר

טוב טעם

חידושי הלכה, דרושים יקרים וחידושי תנ"ך

מאת נינו

מוהר"ר **חביב טולידאנו** ב"ר **יוסף** זלה"ה

תקכ"ט - תקע"ט

הובאו לדפוס מכת"ק בתוספת הערות והארות ע"י

הצ' **נתנאל** בן לאאמו"ר שלום **אביטל** יצ"ו

בהוצאת
אור המערב

ירושלים תש"פ

עורך: הרב נתנאל אביטל

כל הזכויות שמורות
למכון בני יששכר
שע"י קרן מורשת ספרד והמזרח

רה"ב הכוכבים (דוד) 4 ירושלים

02-5372265

km.sefarad@gmail.com

ד

יהדות מרוקו - א

לפני מספר שנים, ה
בבית הספר, היינו בכתה
היתה הסטוריה, היתה מו
שמענו על רבנים ודמויות
מחברים אשכנזים, אך לו
לא נלמד במסגרת בית הנ
פעל ומי הנהיג וכיצד הת

והדברים מפתיעים ונ
אומרים אלפיים, וכלא הי
ונגישה על יהדות מפואר
ארצות הספרדים גדוליהו

ובאמת, עד לפני חמנ
וגם לא היו מחקרים ותי
היו בתי דפוס מצויים ש
הודפסו אלפי ספרים, וה
שחז"ל כתבו את התורו
אמרו "עת לעשות לה'
מישראל, כך גם בארצו
בזמן שההשכלה השתל

אך כיום, לאט לאט נ
מפוארת, היהודים חיו
הפרשנים הקדומים, כמ
מרוקו, העיר פאס, והמו
ממש.

אחרי 35 שנות פעי
ספרי מרוקו. מאז פתיח
מהמחשנים, ועל כן חוב
להקים ספריה ציבורית.
ספרד בכלל וחכמי מרו

תוכן

פרשת שלח לך ..... פו
פרשת חוקת ..... צב
פרשת בלק ..... צב
פרשת פנחס ..... צו
פרשת מסעי ..... צה

ספר דברים

פרשת דברים ..... צט
פרשת ואתחנן ..... ק
פרשת עקב ..... קי
פרשת ראה ..... קיב
פרשת שופטים ..... קיח
פרשת תצא ..... קיח
פרשת נצבים ..... קיט
פרשת האזינו ..... קכ

מגילות

מגילת איכה ..... קכד
קהלת ..... קכח
אסתר ..... קל
תהלים ..... קלח

ספר טוב טעם

מבוא ..... קמ"א

חידושים על התורה

ספר בראשית ..... קס"א
ספר שמות ..... קע"א
ספר ויקרא ..... קע"ב
ספר במדבר ..... קע"ד
ספר דברים ..... קע"ה

חידושי נ"ך

שמואל ..... קפ"ז

דבר המוציא לאור ..... ג

ספר תורת יעקב

פתח דבר ..... י"א

ספר בראשית

פרשת בראשית ..... י"ג
פרשת לך לך ..... כ"ד
פרשת וירא ..... כ"ו
פרשת חיי שרה ..... כ"ז
פרשת תולדות ..... כ"ח
פרשת וישלח ..... ל"ח
פרשת וישב ..... ל"ט
פרשת מקץ ..... מ"ד
פרשת ויגש ..... מ"ז
פרשת ויחי יעקב ..... נ"ב

ספר שמות

פרשת שמות ..... נ"ט
פרשת וארא ..... ס"ב
פרשת בא ..... ס"ד
פרשת בשלח ..... ס"ד
פרשת יתרו ..... ס"ז
פרשת תשא ..... ס"ז
פרשת פקודי ..... ס"ט

ספר ויקרא

פרשת וי ..... ע"ג
פרשת שמיי ..... ע"ז
פרשת מצורע ..... ע"ז
פרשת קדושים ..... ע"ט
פרשת בהוקח ..... פ"א

ספר במדבר

פרשת נשא ..... פ"ג
פרשת בהעלותך ..... פ"ד

תוכן

בית צדקים וספרות	שנים
קביעת עתים לתורה	שנים
הוסא מה עונשו	שנים
תשובה	שנים
ביאור מסורה	שנים
בית מצרים	שנים
מעלת הנדקה	שנים
מרתת אדם הראשון	שנים
הקב"ה אוהב הרשעים	שנים

טעמי הלכות

תפילות חול ושבת	שנים
סליחות	שנים
ראש השנה	שנים
יום הכיפורים	שנים
דיני סוכות וג' רגלים	שנים
שמיני עצרת	שנים
פסח	שנים
הגדה של פסח	שנים
ימי הספירה	שנים
שבועות	שנים
שייך לדיני תשעה באב	שנים

נספחים

נספח א	תטו
נספח ב	תיז
נספח ג	תיח
נספח ד	תיט
נספח ה	תכא
נספח ו	תכג

מלכים	קפה
ישעיהו	קפה
הושע	קצא
הקלים	קצב
משלי	קצה
איוב	ר
איכה	רא
משינות	רד

דרשות

דרוש לשבת תשובה	רט
דרוש ב' לתשובה	רלה
דרוש לשבת זכור	רנא
דרוש לשבת הגדול	רנג
דרוש ב' לשבת הגדול	רעא
דרוש לשבת כלה	רפז
דרוש ב' לשבת כלה	שה
דרוש לנפטר ת"ח ב"מ	שיט
דרוש לנשים צדקניות	שכג

מאמרי חז"ל

אילולי חטאו ישראל בעגל	שכט
ברכת המזון	שכט
המתחיל במצוה	שכט
קבלת התורה	של
מיתת אשתו	של
גדולת התורה	שלב
דין האדם לעתיד לבוא	שלד
גדולת רשב"י ובנו	שלה
דרוש לשד"ר א"י בשם רבו הר"ד פארדו שלה	
מקום הנשימה בעזה"ז לעתיד לבוא	שנו

אה במז"ל [ברכות נה.] לאדם רע מראין לו חלום טוב, לאדם טוב מראין לו
 , וסקיל וטרי תלמודא ומסקנא איהו לא חזי אבל אחריני חזי ליה חלום
 הכא היה נ"ל [=נראה להם] לשבטים כפשטא, דלאדם רע מראין לו חלום
 ' כשראו חלום יוסף הוסיפו על שנאתם, דהיינו דכשאמר להם הנה חלמתי
 זנו מאלמים כו' ותשתחויה לאלומתי אמרו לו מה כוונתך בזה החלום,
 ומלך, אם זהו כוונתך ודאי שלא יתקיים, כי לאדם רע מראין לו חלום
 ה ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלומותיו דייקא, כי מחלמו נראה שהוא
 ח"ו, אבל כשסיפר לאביו החלום ואמר לו הבוא נבוא, שתלה הדבר בזה
 זוהלא אמך כבר מתה, והיה לו ליעקב להשיב לו דעדיפא מינה דאפי'
 אמו היה עכ"ז אין ממש בחלומו משום דלאדם רע מראין לו חלום טוב,
 לה הדבר באמו, שהרי אפשר להיות שהדבר מגיע לבלהה ומאי קושיא,
 השבטים מכח דברי יעקב כמסקנא דגמ' איהו לא חזי אבל אחריני כו',
 טינן דיוסף אדם טוב והראיה שהראו לו חלום טוב¹⁷, ולכן ויקנאו בו אחיו
 פן יתקיים הדבר, ואביו שמר את הדבר שהיה ממתין ומצפה משום דיעקב
 קנא דמילתא והדבר ג"כ מגיע לבלהה והוא לא נתכוון אלא להטיל קנאה
 לכן הוא שמר את הדבר.

פטר במז"ל [ברכות נה.] חלמא טבא חדותיה מסתייה חלמא בישא עצבותיה
 , ולכן כשבא אצל אחיו וסיפר להם החלום רצו לפוטרו לטובה כדי שבזה
 יוסף חדותיה מסתייה, ולכן כשסיפר להם חלומו הראו לו פנים שוחקות
 פ מתאזים לאותו דבר ואמרו לו בדרך חביבות המלך תמלך עלינו, כדי
 טמח וחדוותיה מסתייה, ולזה כשסיפר החלום לאביו גער בו כי חשש שמא
 ותו לטובה לענין מלוכה וחדוותיה מסתייה, ולכן גער בו ורצה לבטל פתרונו
 נוא נבוא, ובזה שיגער בו יתעצב יוסף ועצבותיה מסתייה, ויתקיים החלום,
 זגער בו אביו חששו השבטים שבעצבותיה מתקיים החלום, ולזה ויקנאו בו,
 גער בו שמר את הדבר כי בוודאי יתקיים.

¹⁷ ייחטת הסוגיא לפי דש"י שם עולה כי לאדם רע מראין חלום טוב שיאכל עולמו בחייו, ולאדם
 ין חלום טוב אך שוכחו, וא"כ מאי מהני מאי דסבר יעקב כמסקנא דסוגיא. ובמהרש"א שם
 ה, ותירין דמראין לו חלום טוב שיתקיים. עכ"פ אין זה יישוב לדברי רבינו, דנחזי דנימא דסבר
 זקיים ודחאו בקט מרחל, ונתכוון להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו [כמ"ש דש"י], מה
 בתשובתו. יתרי כיון שהוכיח יעקב שהוא חלום שאינו מתקיים, עדיין כביכול יש דאיה
 : ח"ו.

וַיֹּאֲלֵם מֹשֶׁה לְשִׁבֶּת אֶת הָאִישׁ [ב, כא].

אפשר שכתב לה הכתובה ונשבע שלא יוציאנה ממדינה זו למדינה אחרת ואז ויתן לו את צפורה בתו למשה, וק"ל.

[זה מקונט ימי הקטנות] וַיֹּאמֶר ה' רֵאִיתִי אֶת עֲנִי עָמִי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וכו', וַאֲרֹד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וכו', וְעַתָּה לֵכָה וְאַשְׁלַחְךָ אֶל פְּרָעָה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם [ג, ז י].

יש לדקדק מאי וארד. ואפשר במז"ל דמה שיצאו ישראל קודם זמנם מטעם דהשכינה היתה עמהם בגלות, כענין עמו אנכי בצרה, והשכינה השלימה לתשלום ת' שנה. זהו ויאמר ה' ראה ראיתי את עוני עמי אשר במצרים, ושמה תאמר א"א להצילם קודם זמנם, לזה אמר וארד להצילו, ר"ל שאני בעצמי ירדתי, כמשה עמו אנכי, וא"כ אני משלמת הת' שנה, ולכך לכה ואשלחך והוצא את עמי.

[הנה] ובה יובן מז"ל לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בזכות נשים צדקניות, דקשה למה בזכות נשים צדקניות ולא בזכות הניגשים אל ה', ובמ"ש א"ש, משום דאמרו רז"ל הבעל את הנדה דוחה את השכינה, והנשים היו נזהרים בזו משום שהכור היה ממראות הצוכאות בשכיל הטבילה שטבלו ובאו לבעליהם, וא"כ כיון שהם גורמים לשכינה שתהיה עמהם בגלות, בזה יושלמו הת' שנה, א"כ הם גרמו לגאולה שנגאלו קודם זמנם וק"ל, יט"ן²⁵.

25 ע"י לעיל פ' בראשית בפס' 'ומעין הדעת טוב ורע', שם העתיק המעתיק את חתימת רבינו יט"ן. יש לציין כי בשונה משם, כאן חידוש זה נוסף בסוף העמ' והוא בכתב שונה מההעתקה הרגילה. תחילה נסתפקתי שמא יצא מתחת ידי בנו של המעתיק, ר' יהודה ב"ר חביב, וזהו חידוש שלו וחתום יהודה טולידאנו גר"ו [אך אין השוואה בין כת"י זה לכת"י ר' יהודה בספר טעמי הדינים שכתב, שתמונת השער שלו פורסמה בספר זה]. מה גם, כי החתימה יט"ן שכיחה יותר בחתימת הקטעים שבכתב זה. אך ללא ספק אלו הן תוספות מאוחרות של העתקה מההרי"ט. וראיה לדוגמא, מסוף פרשת ואתחנן, אחר שהוסיף ר' חביב 'חסלת פרשת ואתחנן', נוסף קטע בכת"י השונה הנז', של חידוש קבלי שגם הוא על פס' בפרשת ואתחנן, ומסתנים כדרכו של מהרי"ט המסיים בהתנצלות בחידושי קבלה, וחותם יעקב. תיבת יעקב' הנזכרת נכתבה עם שרבוט כחיקוי לחתימת מהרי"ט, ובאמת כשר' חביב מעתיק את חתימת זקנו, לא מסתפק בכתובת שמו יעקב', אלא מוסיף שרבוט המזכיר את צורת חתימתו.

מבוא

בכדי לפתוח בתולדות רבינו המחבר זלה"ה, חייבים אנו להקדים מעט אודות מיקומו וחולייתו בשלשלת הזהב המפוארת של רבני **משפחת טולידאנו** המעטירה, שודאי היא שהיוותה את המנוף לצמיחתו הגדולה, והם השורשים המוצקים עליהם גדל לאילנא רברבא.

אל לנו להכביר במילים אודות שושלת עצומה זו, שדומה שלא היתה משפחה בישראל שהצמיחה מנין כה רב של תלמידי חכמים מובהקים יושבי על מדין, אילנות רבי פארות וראשונים לכל דבר שבקדושה. וכבר ניסו חוקרי הדורות ללקט מעט מזער מהני אשלי רברבי שהעניקו חמה בקומתם והותירו לנו לברכה חיבורים רבים ועצומים, בהם משתעשעים אנו עד עצם היום הזה.

ע"פ מסורת במשפחת טולידאנו, השושלת אינה מתחילה רק בדור הגירוש, אלא נטועה עוד עמוק עמוק לפנייה בספרד, וייתכן אף בימי הגאונים והאמוראים בבבל. דברים אלו כותב גם רבי חיים טולידאנו מסאלי במכתב לרבני פאס, הרואה אור כאן בסוף הספר לראשונה, ושם-מלין על כמה שזלזלו ופערו פיהם על זקניו, ואותו המזלזל "לא נתקררה דעתו בשלשים דור שאפשר שקצת מהם יהיו מחכמי הש"ס"².

1 במבוא זה הסתייענו רבות במאמרו הנפלא והמקיף של הגר"א עמאר שליט"א, "שושלת הזהב למשפחת טולידאנו", הנד' בסוף ספרו אמרי אברהם ובעוד מקומות, אכנס נפלו שם כמה וכמה שגיאות, ועוד חזק למועד בע"ה.

2 אודות המכתב עיי' להלן בהמשך המבוא.

קבלת התורה

כשטענו מלאכי עליון למרע"ה מה לילוד אשה בינינו, וא"ל הקב"ה לקבל תורה, א"ל כו', א"ל הקב"ה החזר להם תשובה כו'".¹

נראה דכוונת ה' באומרו החזר להם תשובה כלומר דממעלת התשובה יבין משה מה להשיב להם דהכוונה דישראל ע"י יצה"ר שביניהם הם חוטאים ועי"כ צריכים תשובה, ולדידנו שייכים כל מצוות הכתובים בתורה אבל אינהו דלית בהו יצה"ר אינם באים לידי הטא ולא שייכא בהו התורה, וכמו שהשיב מרע"ה לבסוף כלום יצה"ר יש ביניכם, וזה כוונתו ית' החזר להם תשובה דתלמד מהתשובה מה להשיב ומשה הבין כוונתו יתברך. חט"ן.

מיתת אשתו

מז"ל [סנהדרין כב א] א"ר אלכסנדר כל אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שנא' אור חשך בארצו ונרו עליו ידעך, ר' יוסי בר חנינא אמר פסיעותיו מתקצרות שנא' יצרו צעדי אוננו. ר' אבהו אמר עצתו נופלת שנא' ותשליכהו עצתו ע"כ.

וראוי לשית לב מהו החשך שחשך העולם הרי אנו רואים שהוא רואה אור בכל העולם. גם כפל הכתוב אור ונר מהו עניינו. גם מ"ש פסיעותיו מתקצרות החוש יכחיש זה. גם מהו שאמר עצתו נופלת מפני מה נופלת, ומה טעם יש לכל זה במיתת האשה.

אמנם הענין ע"פ מ"ש בזהר [בראשית נ, א] על פסוק וילך למסעיו [בראשית יג, ג] מסעיו תרין חד דידיה וחד דשכינתא, תא חזי בזמנא דבר נש הוא בביתיה עיקרא דביתא ביתהו בגין דשכינתא לא אתעדי מן ביתא בגין ביתהו כמה דתנינן ויביאה

139 ז"ל הגמ' שבת פח ב: אריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, אמר להם לקבל את התורה בא, אמרו לפניו רבש"ע חמדה גנוזה לפניך תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, אמרו לו הקב"ה למשה החזר להם תשובה, א"ל רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני כהבל פיהם, אמר לו אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה, אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, אמר להם כלום למצרים ירדתם כו'.

נספח ו' ²⁶⁴

מכתב

מורבי חיים טולידאנו דמן סאלי²⁶⁵ לחכמי פאס

ארזי הלבנון השרידים אשר ה' קורא שלומי אמוני ישראל הדיינים
המצויינים כהה"ר שאול בן דנאן נר"ו וכהה"ר רפאל עובד אבן צור
נר"ו וכהה"ר אליהו הצרפתי וכהה"ר מתתיה סירירו נר"ו השומר
אמת לעולם אכ"ר

אחר ההתפקדות בשלום מעכ"ת שירבה ויגדל אכ"ר, היתה זאת מאתי על אודות
...²⁶⁶ אשר הסית והדיח ברוב פיהו והדחותיו [אצל] הנלזים אליו וחיללו שמו יתברך,
בהוסדם יחד על משיח ה' וקמו כנגדו, ובתוכם יש בהם שור מועד, לא נעלם ממעכ"ת
שהוא איש ריב ומדון והוא בז לכל אדם ושיסו אותו בו, ופער פיו ודבר סרה כנגד הרב
שבעירו בפני ההמון דברים קשים שלא ניתנו ליאמר אפילו נגד קל שבקלים, בושני
לספר לכם זה, והיקלו בכבוד כל פותח ספר בעיני ההמון לומר עליהם כולם בכלל
ח"ו בנים לא אמון בם, והם חושבים שבזה יתמעט ח"ו כבוד הרב ויגדל כבודם, ותהי
להפך דאדרבה ירד כבודם עד עפר דאם בארזים וכו', ואומר אני דאם אלו יועילו
מעשיהם ותעלימו עין מעלבון זה חוששני דגם על דסני לכו²⁶⁷ יעבור כוס זה ח"ו
שמהם יראו אחרים ולמדו גם הם להתקומם כנגד רבותיהם יש"ץ, ומעכ"ת לא די
שלא דחיתם אותם בשתי ידיים ולא קנאתם לכבוד משיח ה' לשפוך עליהם חרון אף
וחימה עזה על שחיללו את ה' ברבים שמימי אבותינו לא היתה [כזאת] בישראל, אלא
אדרבה נתתם להם יד להחזיק בטומאתם [ולהגדיל] אש המחלוקת ששלחתם להתנצל
בעדם לפני ... להם השלים, דאם זה מהלכות דרך ארץ לכתוב למאריה דאתרא שנהג
נשיאותו בימי מור"י הרב מוהריב"ע ומורי הרב יעב"ץ חלקם בחיים ודן לפני מורי

264 מכת"י בהמ"ל נ"י שעניינו 'מליצות וכתבי יד רובם מבני משפחת טולידאנו'. רובו מכתבים
המוענים לר' יצחק ניסים טולידאנו, או לר' אברהם. בכתובת מכתב זה צירפנו לספר כתימוכין
והוספת על הנאמר במבוא על משפחת טולידאנו. ראה שם.

265 על גדולתו היוצומה וחיבוריו הכבירים לך נא ראה בערכו בספר מלכי רבנן שהרחיב עליו [נ"]
רח"ט הרב יע"ץ.

266 שמו ושם כפרו מוזכרים במכתב זה ולא ראינו צורך לפרסמם.

267 בלשון סגי נהור.

פירוט עבודת המכון בהקשר לספר המגיד ממקנס

עבודה מקורית ועצמאית, איסוף חומרים מכ 16 ספרים, הערות וכותרות מעניינות ומושכות, מקורות, השוואת דבריו ממקומות אחרים, עיבוד ועריכה, ניקוד והגהה, סידור דבריו על מגילת אסתר באופן רהוט וברור.

פירוט עבודת המכון בהקשר לספר תורת יעקב וטוב טעם

פיענוח כת"י ענק ויחיד, סידור הדברים על מקומם, הגהה ועריכה, מראה מקומות, הערות מחכימות ומבוא נפלא.

פירוט עבודת המכון בהקשר לספר טובת מראה

חלוקה לקטעים, מראה מקומות, מבוא מעולה, מאות הערות לכל אורך הספר, ותוכן עניינים מפורט.